

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2008

Bc. Tomáš Mrkos

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**Extrémistická náboženská hnutí jako zdroj vlivů
na sociálně-patologické chování dospělých**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.**

**Vypracoval:
Bc. Tomáš Mrkos**

Brno 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Extrémistická náboženská hnutí jako zdroj vlivů na sociálně-patologické chování dospělých“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

Praha 29. února 2008

.....
Bc. Tomáš Mrkos

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování diplomové práce.

Děkuji panu PhDr. Zdeňku Vojtíškovi, za možnost osobní rozhovoru a rozšíření obzoru o pohled poradce při řešení sociálně patologických jevů, které souvisejí s problematikou nových náboženských hnutí.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Veronice za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

OBSAH

Úvod	3
1. Vymezení základních pojmů	7
1.1 Vymezení pojmů	7
1.2 Zákonné postavení církví a náboženských společností v České republice	19
1.3 Seznam registrovaných církví a náboženských společností v ČR k 1. 2. 2008	28
1.4 Dílčí závěr	29
2. Sociálně-psychologická analýza příslušníků nových náboženských hnutí	31
2.1 Sociálně-psychologická analýza zájemce o vstup do nového náboženského hnutí	31
2.2 Sociálně-psychologická analýza důvodů pro vstup do nového náboženského hnutí	35
2.3 Specifika mladých a dospělých osob v prostředí nového náboženského hnutí	37
2.4 Dílčí závěr	41
3. Postavení věřících v náboženských společnostech	42
3.1 Možnosti duchovního života v náboženské společnosti v ČR	42
3.2 Psychologické metody působení na příslušníky náboženských společností ze strany jejich vedení	44
3.3 Možné důsledky manipulace s příslušníky náboženských společností	49
3.4 Pomoc osobám, které jsou pod společensky nežádoucím vlivem náboženské doktríny	53
3.5 Úloha státu při ochraně věřících před manipulací ze strany náboženských ideologů nebo zločineckých organizací	58
3.6 Dílčí závěr	62

4. Srovnání současné situace náboženských společností v ČR s EU a srovnání se situací ve světě	63
4.1 Současná situace nových náboženských hnutí v ČR	64
4.2 Srovnání situace náboženské svobody v ČR a EU, a se situací ve světě	66
4.3 Predikce vývoje náboženského života v ČR	68
4.4 Dílčí závěr	70
Závěr	72
Resumé	73
Anotace	74
Literatura a prameny	75
Přílohy	76

Úvod

Téma se zabývá aktuálním sociálně-patologickým jevem v české společnosti.

Domnívám se, že současná společnost v České republice, ale možná i společnost států EU se k tomuto fenoménu staví do pozice, ze které není jasné, zda problém hodlá řešit, či jej využije k mocenským zájmům.

Mnoho lidí současné české společnosti vnímá problematiku extrémistických náboženských hnutí (resp. sekt), jako problém jen určité komunity lidí, která je pro „normálního člověka“ neatraktivní a „normální člověk“ nemá potřebu se s tímto problémem více zabírat, protože se ho to netýká.

Přiznávám, že do doby, kdy jsem se o problematiku nových náboženských hnutí (jak jsou nazývány odbornou veřejností) začal zajímat, měl jsem v podstatě podobný výše uvedený přístup k tomuto problému.

Do jisté míry nelze společnost za tento postoj kritizovat, protože seriózních informací o této problematice je velmi málo a jsou-li, pak většinou v odborné literatuře, která je pro „normálního člověka“ většinou hůře stravitelná.

Nebezpečí tohoto sociálně-patologického jevu, tzn. nebezpečí sociálně-patologického chování dospělých jedinců pod vlivem nějakého náboženského hnutí, nás zasahuje většinou až v případech, že dojde v našem nejbližším okolí k tomu, že např. nějaký blízký člen naší rodiny se stane členem nějakého náboženského společenství, pod jehož vlivem se začínají měnit jeho názory, postoje, životní hodnoty a samozřejmě i přístupy k ostatním lidem a to včetně rodiny. V takových situacích většinou zavládne hysterie a panika a rodina se snaží stůj co stůj vzniklou situaci zvrátit a uvést do původního stavu.

Velký vliv na naši dobu mají média. Lze do určité míry i tvrdit, že svým způsobem určují vývoj současné globalizované společnosti. Současnost je se svými možnostmi technického

pokroku ve velkém předstihu před schopností současného člověka na vyrovnávání a přizpůsobování se novým trendům. Zde přichází právě moment, kdy média pomáhají dezorientovaným lidem v orientaci a jinak nepřehlednou současnost činí srozumitelnou a v mnohém pochopitelnější. Předchozím tvrzením chci upozornit na tu skutečnost, že je tu někdo (médiá), kdo nám říká na co se dívat, co jíst, co si myslet, apod.

Podobně se chovají i politické strany, i když zde je již velmi patrné, že není důležitý člověk, ale idea demokracie, která se stává novým náboženstvím. Ovšem i s tím nedostatkem, kterým je politologickými kruhy do značné míry zpochybňována její možnost efektivního prosazení se v současném tržním ekonomickém prostředí, protože myšlenka růstu růstů příliš nepočítá s ideou humanismu, s opatrným přístupem k přírodním zdrojům, se snahou prosazovat své zájmy jinou cestou než z pozice síly, zkrátka s takovými investicemi, u kterých je návratnost zdlouhavá nebo i naprosto pochybná.

Narážím především na neochotu určitých mocenských struktur, chránit společnost před sociálně-patologickými jevy, které mohou v člověku vyvolat pocit marnosti, deziluze či dokonce nenávisti k okolní většinové společnosti, v důsledku čehož si je ochoten sáhnout na vlastní život nebo i na životy dalších lidí.

Domnívám se, že lidé ve své podstatě tíhnou k něčemu povznášejícímu, k něčemu co do jisté míry člověka přesahuje. Někteří lidé tuto svoji potřebu projevují například uměleckou tvorbou (malíři, sochaři, spisovatelé, herci, hudebníci, apod.), jiní se snaží uchopit tuto potřebu např. v pomoci nemohoucím či nemocným (zdravotníci, sociální pracovníci, apod.). Další se snaží o pochopení společnosti, aby mohli pochopit mechanismy jejího fungování a v případech, kdy je zdravý vývoj společnosti v nějakém ohledu ohrožen, snaží se o to, aby morálka, právo a spravedlnost převládla nad touhou po moci či nad touhou po penězích (např. sociologové, pedagogové, politologové, filosofové, teologové, apod.).

S ohledem na výše uvedené se domnívám, že do budoucna vzroste zájem občanů české společnosti o aktivity, které nebudou spjaty se současným systémem, resp. jeho hodnotami, ale budou se více orientovat na rozvoj své vlastní osobnosti a to nemám na mysli pouze duchovní

rozměr osobnosti, ale např. o zdravou výživu, sport, relaxaci, cestování do jiných kulturních prostředí, apod.

K výše uvedenému tvrzení mne vede současná politická situace ve společnosti, kdy je naše česká politická reprezentace naprosto neschopná v lidech vykřesat alespoň jiskřičku naděje, že naše společnost se vydala správným směrem a hodnoty, které deklaruje jako zásadní i prosazuje.

Cílem této práce je pokusit se přiblížit problematiku sekt (resp. nových náboženských hnutí) širší veřejnosti, která má často mylné představy o prostředí sekt, o jejich struktuře, o jejich vnitřní komunikaci, o jejich cílech či o jejich vlivu na vývoj osobnosti lidí, které prostředím nějaké sekty prošly a má i upozornit na možnosti využití sociální pedagogiky v prevenci vůči tomuto sociálně-patologickému jevu.

V této práci se nezabývám dopodrobna poradenskou činností problematiky nových náboženských hnutí, protože jsem v této oblasti pouze informován, ale uvedu možnosti získání informací z literatury, internetu, popř. uvedu kontakty na poradenskou činnost specializovaných pracovišť.

S ohledem na možnosti výzkumu této problematiky, resp. nemožnost tohoto pro moji osobu, mohu v závěru práce nabídnout pouze názory odborníků čerpané z literatury či z rozhovoru, který jsem provedl s jedním ze známých pastoračních poradců PhDr. Zdeňkem Vojtíškem.

Tímto narážím především na tu skutečnost, že nejsem ani psychiatr, ani psycholog, ani teolog či pastorační poradce a nemám tudíž možnost komunikovat přímo s osobami, které jsou např. před rozhodnutím opustit nějakou sektu nebo naopak před rozhodnutím do ní vstoupit.

S ohledem na diskrétnost výše uvedených specialistů jsem nemohl ani zjistit totožnost osob, které vyhledali jejich služeb, abych je mohl nějakým způsobem oslovit.

Vnímám i ten psychologický aspekt, kdy připomínání některých negativních zkušeností z minulosti ze života v sektě, je pro určité osoby stresující a v jejich snažení oprostit se od vlivu sekty, je to vysloveně nevhodné.

Z těchto důvodů jsem se pokusil prostudovat dostupnou literaturu, která se problematikou sekt v ČR zabývá a pokusil jsem se z pohledu sociálního pedagoga situaci v této oblasti popsat, zamyslet se nad možnostmi využití sociálně-pedagogických postupů při řešení sociálně-patologických jevů, které se sledovanou oblastí souvisejí a v konečném důsledku nabídnout vlastní názor na danou problematiku.

1. Vymezení základních pojmů

Problematika sociálně-patologického chování dospělých jedinců pod vlivem tzv. extrémistických náboženských hnutí, nás jednoznačně staví před úlohu, vymežit pojem extrémistické náboženské hnutí. Tento pojem pro označení není jediný a je nutné brát v úvahu i dobu, ve které jednotliví autoři své práce na problematiku tohoto jevu ve společnosti publikovali a z jakého kulturního prostředí pocházeli.

Vymezení pojmů

Pojem extrémistické náboženské hnutí již sám o sobě vyvolává určitou nedůvěru. Pro většinu členů naší společnosti může toto označení znamenat dokonce i něco, co lze i kriminalizovat. K tomuto faktu se samozřejmě přidává často neobratná rétorika v médiích, která ve snaze zvýšit sledovanost či prodej tiskovin s tímto názvem, ale spíše s názvem sekta označují i náboženská společenství, která nevykazují žádný ze znaků extrémistického náboženského hnutí, resp. sekty.

Následující poměrně různorodé definice pojmů od různých autorů jen dokreslí závažnost správného volení slov pro označování náboženských společností, ale i pro vysvětlování otázek spojených s popisem náboženské svobody v různých náboženských společnostech.

Sekta

Vymezení tohoto pojmu je v podstatě pro tuto práci zásadní, protože se zabývá sociálně-patologickým chováním právě příslušníků extrémistických náboženských společností, resp. sekt.

V odborné literatuře se vždy uvádí, že vymezení právě pojmu sekta, je velmi nesnadné a to i z morálního hlediska. V podstatě lze prohlásit, že pojem je vždy vymežován z přesvědčení jednotlivce, který vlastně rozhoduje o tom, co je sociálně-patologické a co je již společnost ochotna tolerovat nebo je dokonce v jejím zájmu.

Samotné vytvoření definice pojmu sekta, ztěžuje ta skutečnost, že většina dnešních velkých náboženství začínala jako sekty vůči tehdy uznávaným náboženským doktrínám. Někteří odborníci tvrdí, že sekty jsou „první generací“ všech náboženství. Pokud se stane, že sekta toto své první stádium přeroste, obvykle se z ní stává běžně uznávané náboženství.

Obecně jsou uváděny tři základní vlastnosti sekty:¹

1. *žijící, charismatický vůdce, který je přesvědčen o své nadlidské moudrosti*
2. *autoritářská mocenská struktura*
3. *neměnné zákony*

Pokud jsou výše uvedené znaky u některé náboženské společnosti přítomné, lze konstatovat, že s největší pravděpodobností jde o sektu, ale není to jisté. V případě, že jsou splněny pouze jeden nebo dva znaky, nejedná se s největší pravděpodobností o sektu.

Sekty nejsou ničím novým v dějinách lidstva. Již 2000 let před Kristem vznikla a působila skupina známá jako Pythagorova skupina, která věřila, že odpovědi na základní otázky o světě a o Bohu, může dát matematika a geometrie. Stoupenci Pythagora si vytvořili vlastní strukturu skupiny a o svém vůdci tvrdili, že má nadpřirozené schopnosti. Celá skupina žila v ústraní, abstinovala od alkoholu, sexu a dodržovala vegetariánské zásady.³

Především Spojené státy americké mají historickou zkušenost s velkou vlnou spiritismu, která se vzedmula ve druhé polovině 19. století a její masovost byla pozoruhodná. I když byly nové trendy ve společnosti tehdejší vědeckou veřejností jednoznačně odmítnuty, působilo zde něco málo přes 400.000 lidí, kteří o sobě prohlašovali, že jsou schopni komunikovat s duchy zemřelých.³ Do jisté míry můžeme skupiny, které vznikají kolem nějaké osoby, o které její obdivovatelé či stoupenci tvrdí, že je schopna nadlidských výkonů, zařadit do skupin, ze kterých může sekta vzniknout.

Z nedávnější historie před pádem cara v Rusku, tzn. před rokem 1917 se zvedla vlna zájmu o různá náboženství, resp. narostl počet sekt vedených duchovními učiteli s touhou jejich následovníků nalézt klid. Jedním z nich byl i proslulý „šílený mnich“ Rasputin, který dokonce působil i v carské rodině.³ O této osobnosti jsou dodnes vydávány populární senzační odhalení cestou nakladatelství, která se zabývají tematikou náboženství, duchovního života, mystiky či okultismu.

Podle Karla Rahnera je pojem sekta vysvětlen následovně: *„Sekta je název pro náboženské skupiny nejrůznějšího historického původu, úmyslů, složení a forem projevu. Z hlediska sociologie náboženství lze sektu pojímat jako přiměřené sociální uspořádání poznávacích menšin, které se musí od okolního světa oddělovat jako malé uzavřené skupiny, aby své odchylné chápání skutečnosti stabilizovaly. Menší počet příslušníků, kterým se odlišuje sekta od velkých církví, je tedy sociálně-psychologickým důsledkem jejího učení odchylného se od církevní dogmatiky. Teologicky se sekty vyznačují především tím, že zacházejí s biblí jako s bezprostředním, jednoznačným vodítkem pro život a myšlení, dále rigorózní etikou, dobrovolností a vědomím zvláštního vyvolení, protiinstitucionálními tendencemi a silným zvýrazněním laického prvku.“¹*

Výše uvedená citace Karla Rahnera byla publikována v 60. letech 20. století v „Malém teologickém slovníku“, ale v novější reprezentativní katolické teologické encyklopedii již pojem sekta nenalezneme, protože tento pojem, přestal vyhovovat z důvodu určité předpojatosti či dokonce kriminální konotace. V každém případě zní slovo sekta i v uších laické veřejnosti více méně pejorativně a nebezpečně pro zdravý vývoj společnosti.¹

Z výše uvedených důvodů se začal pro označení skupin se sektářským systémem používat pojem nové náboženské hnutí (dále NNH). Tento pojem je znám i v české odborné veřejnosti i proto, že jej prosazuje uznávaný odborník PhDr. Zdeněk Vojtíšek, který jej obhájí ve své autorské publikační činnosti, ale i v časopise DINGIR.

Výše uvedený PhDr. Vojtíšek pojem sekta vysvětluje jako *„označení, jímž většinová společnost vyjadřuje svůj negativní vztah k náboženské menšině, především k novému*

*náboženskému hnutí.*¹ Za sektu, jak tvrdí PhDr. Vojtíšek, společnost považuje NNH, které je v napětí s většinovou společností. Ovšem ne každé NNH je sektou (tzn. ne každé NNH je v napětí s většinovou společností). Příčiny napětí jsou různé, např. to mohou být nejenom charakteristiky NNH, ale i netolerance nebo předsudky na straně většinové společnosti.¹

Další uznávaná osobnost této problematiky Michael D. Langone *„definuje sektu jako skupinu či hnutí, které do značné míry a) vykazuje velkou nebo nepřiměřenou oddanost nebo zbožnou úctu některé osobě, myšlence nebo věci; b) používá metody reformy myšlení k tomu, aby přesvědčila, řídila a socializovala členy (tj. integrovala je do zvláštního skupinového vzorce vztahů, víry, hodnot a činností); c) systematicky vytváří v členech stavy psychické závislosti; d) využívá členy k plnění záměrů vůdce a e) způsobuje psychickou újmu členům, jejich rodinám a jejich společenství.*¹

Českým uznávaným odborníkem v oblasti sekt a sektářství je i MUDr. Prokop Remeš, podle kterého je sekta definována, jako totalitní náboženská skupina. Sektu nazývá *„informační virózou, která narušuje individuální identitu člověka.“* „Informačními viry“ rozumí MUDr. Remeš *„balíky vysoce agresivních informací.“* K tomuto sekta využívá tzv. mentální programování, výsledkem čehož je absolutní závislost na vůdci sekty.¹

V dalším již odkazuje na polského filosofa J. M. Bocheňského, který vidí sekty jako *„náboženské nebo parareligiózní společenství, která se vyznačují tím, že jejich příslušníci považují vůdce sekty, svého guru za bezpodmínečnou autoritu, zároveň epistémickou a deontickou. ...výroky guru jsou považovány za božské zjevení, jeho příkazy za absolutně zavazující svědomí atd.“*¹

Jistě se v literatuře najde mnoho dalších definic pojmu sekta, ale pro naznačení určité různobarevnosti názorů různých odborníků, výše uvedený přehled postačuje.

Cílem bylo poukázat na to, že zde nelze jednoznačně vymezit co je a není žádoucí a pojem sekta se definuje spíše popisem sociálně patologického chování uvnitř skupin, které se určitým způsobem uzavírají před možnostmi spolužití s většinovou společností.

V této práci budu tedy používat pro označení extrémistických náboženských hnutí, resp. sekt označení nové náboženské hnutí (NNH).

Sektářství

Pojmem sektářství se většinou označují organizace skupin, které již vybočují z hlediska zdravého vývoje společnosti, který jinak většinová společnost podporuje.

Vedení v sektářsky organizovaných NNH využívá psychické a sociálně psychické donucovací mechanismy v rámci skupiny nebo v její prospěch, za účelem vytvoření nebo udržení závislosti následovníků na vedení skupiny. V podstatě jde o mechanismy podporující vznik konformity. S ohledem na tuto skutečnost vedení vědomě brání duchovnímu rozvoji svých členů do rozměrů, které nejsou v zájmu sektářského společenství nebo jej přímo ohrožují.¹

Nové náboženské hnutí

I když by se zdálo, že jsem tento pojem již vysvětlil výše, doplním tento pojem o některé moderní postřehy, protože pojem sekta je již minulostí a poznatky o skupinách se sektářským systémem jsou nové a nevztahují se již k pojmu sekta.

Nová náboženská hnutí se vyznačují velkou pestrostí. Níže uvedu několik znaků, které se v NNH mohou nacházet, ale nepřítomnost některého z nich neznamená, že nejde o skupinu, která by mohla být označena jako sektářská a naopak splnění všech znaků ještě nevede k jednoznačnému závěru, že jde nutně o sektářskou skupinu.¹

1) Nové náboženské hnutí nabízí *novou cestu ke spasení*.¹ U tohoto znaku chci poukázat na argumentaci islámu vůči křesťanství. Islám křesťanství neodmítá, ale pouze poukazuje na to, že učení proroka Mohameda je mladší než učení Ježíše Krista, tzn. vůle Boha je v učení islámu aktuální a tudíž je jediná platná. Lze naprosto pochopit, že NNH musí oslovit své případné stoupence. I z psychologie reklamy je zřejmé, že nejjednodušší cestou je nabídka srovnání, resp. poukázání na nejnovější poznání. Velmi často se tyto skupiny odvolávají

na nezpochybnitelnou autoritu (např. bibli) a využívají ke své propagaci neschopnost oslovených účinně argumentovat. Nechci se pouštět do teologických otázek, ale domnívám se, že tento znak je společný naprosto všem NNH.

2) Nové náboženské hnutí bývá často v době svého vzniku *početně omezeno*. V rámci skupiny se utváří organizace pozic a rolí, systém norem, hodnot a symbolů (vlajka, heslo, oblečení nebo vzhled).¹

3) S předcházejícím znakem bezprostředně souvisí i *výlučnost* členů skupiny ve vztahu k okolní společnosti. Tento pocit je ze strany vedení NNH ve členech velmi posilován, protože tento pocit umožňuje obhajovat jejich zásahy do organizace skupiny.¹

4) V knize „Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství“ uvádí její autor PhDr. Zdeněk Vojtíšek, že velmi často, aby skupina zdůraznila svoji pozici, resp. snahu vyjádřit svoji výlučnost a novost, používají NNH nějaký znak - *šibolet*, např. nějakou mantru, která má být jednoznačně spojována s ní a pouze s ní.¹

5) Dalším častým znakem, který souvisí se snahou NNH odlišit se od okolí je i tzv. *karofilie*. Jedná se o učení, které tvrdí, že se nacházíme v nějaké zvláštní době, kdy dojde k něčemu naprosto ojedinelému s velmi významnými důsledky pro celé lidstvo (např. očekávání konce světa).¹

6) V podstatě v kontextu předešlého se nabízí i znak určité *uzavřenosti*, před určitými informačními zdroji (televize, rozhlas, tisk, internet). Čtení jiné než skupinou schválené náboženské literatury se považuje za zbytečné a škodlivé.¹

7) Díky určité izolovanosti a schématickému vidění světa, kde je dobro a zlo, kde jsou oni a my, dochází k určitému *černobílému vidění světa*.¹

8) S ohledem na izolovanost NNH vůči okolní společnosti se u členů projevuje *nadšení a vysoký stupeň oddanosti*. Tento znak je patrný především u tzv. „první generace.“ Jednou

z možností jak svoji oddanost skupině dokázat, bývá velmi často změnit svůj přístup k nečlenům skupiny, tzn. k rodině (např. rodičům, partnerovi, apod.), spolupracovníkům a kamarádům.¹

9) Nová náboženská hnutí jsou pro většinu lidí, kteří do nich vstupují atraktivní především z důvodu své *zřetelné sociální identity*. Členství ve skupině je neustále zdůrazňováno a členům je neustále vysvětlováno, že o člověku vypovídá především to, zda je příslušníkem skupiny či není.¹

10) Pokud je člověk přístupný učení NNH, je po určité době (tato doba na rozdíl od zavedených církví nebývá dlouhá) vyzván nebo mu je nabídnuta možnost vstupu do skupiny. V podstatě je mu nabídnuta *náhlá konverze*, kdy se zásadním způsobem mění dosavadní životní styl člena a velmi často dochází k zásadním rozhodnutím, jejichž důsledky mohou být pro rodinu i jeho okolí velmi překvapivé a nepříjemné (rozvod, odchod z bytu, rozvázání pracovního poměru, apod.).¹

11) Následující znak je poplatný dřívější době a předpokládá se u něj, že NNH vykazují určitou *sociální homogenitu*. V podstatě se členové dříve rekrutovali z určité sociální vrstvy a více méně nebyl ani zájem ze strany NNH získávat členy i ze širšího spektra společnosti. Toto se v současnosti změnilo a není to již jednoznačné (např. scientologická církev má členy velmi chudé, na druhé straně jsou jejími členy významní politici a celebrity z celého spektra společnosti, například jako v USA).¹

12) Vedení NNH velmi často správně analyzuje nedostatky okolní společnosti, resp. její sociálně-patologické jevy, vůči nimž se vymezuje a posiluje mezi svými členy např. *bezprostřední vztahy*, které ve společnosti často chybějí, čímž se NNH stává pro členy atraktivnější.¹

13) Následující znaky se již nebudou týkat bezprostředně znaků skupiny jako celku, ale jejího vůdce, s čímž však souvisí i zaměření celé skupiny. V NNH se setkáváme se snahou o *charmatizaci vůdcovské osobnosti*. Není vždy bezpodmínečně nutné, aby vedl skupinu jednotlivec, ale často je to právě s jednotlivci spojeno.¹

14) Pokud jsou členové ochotni charmatizovat svého vůdce, dostávají se vůči němu do pozice, ze které vůdce požívá *neobvykle velkou míru autority*. Není vždy nutné, aby o toto vůdce vysloveně usiloval, protože oddaní členové sami tento respekt vůči vůdci dobrovolně projevují.¹

15) Byť je velmi často ze strany NNH vnější společnost kritizovaná za snahu zotročovat lidské duše a vnučovat jim konzumní způsob života, projevuje se i u NNH po určité době velká snaha o *velkou míru konformity* v řadách svých následovníků. Patří sem mimo výše uvedených znaků např. specifické používání výrazových prostředků uvnitř skupiny. Velmi často se setkáváme s tím, že i u několika různých skupin stejného náboženského systému, se mohou vyvinout *specifické jazyky*, které lépe vystihují potřeby daných skupin.¹

16) Znak, který popíši, měl být možná uveden jako první, ale uvádím jej jako poslední i proto, že souvisí s tím, co vnímám jako zásadní z pohledu sociální pedagogiky a to proč, a jak vůbec vznikne ve společnosti potřeba vzniku NNH. Byť je odpověď na tuto otázku spíše v kompetenci sociologů a teologů, domnívám se, že v otázce prevence tohoto jevu má své místo právě sociální pedagogika. Tím znakem o kterém se zmiňuji je, že NNH vznikají často jako *protestní skupina*. Vznikají na protest vůči nespokojenosti s životem v rodině, v zaměstnání, ale i v nějaké zavedené církvi. Více se k tomuto tématu však vyjádřím níže.¹

Denominace

Tímto pojmem se označuje (podle Niebuhra a Wilsona) „*instituce, která akceptuje společnost, podporuje a udržuje její normy (výjimkou může být např. služba v armádě), nebo je vůči společnosti v neutrálním postavení.*“¹ Společnost denominace akceptuje a většinou si jich váží jako své významné součásti. Vzájemný partnerský vztah bývá často upraven zákony, zaručujícími tzv. odluku státu od církve nebo zákony srovnatelnými. Denominace je „*tolerantní světu přizpůsobené náboženské hnutí, které opustilo většinu (pokud ne všechny) znaky sektářství...*“¹

K tomuto pojmu lze doplnit, že je problematické vymezit, kdy přestává být NNH sektou, resp. náboženskou skupinou s prvky sektářství a začíná být denominací, což je však většinou pouze přechodné stádium, jehož cílem je uznání náboženské doktríny společenství jako církve a v důsledku čehož jim jsou přiznána práva a povinnosti, která jim vyplývají ze zákona dané země.

V podstatě každá současná církev musela projít stádiem denominace v době svého vzniku. Do jisté míry lze předpokládat, že současné uznávané církve se ve velké většině do stádia denominace propracovaly z náboženských skupin vyznačujících se i prvky sektářství.¹

Církev

Jde o situaci, kdy vztah náboženské instituce a společnosti je natolik úzký, že s ní téměř splývá. Jedná se o stav, kdy společenské instituce jsou zároveň náboženskými institucemi a nelze se s církevním prvkem ve společnosti nasetkat. Do jisté míry se jedná o „náboženský monopol“ na daném teritoriu. Církev vedle sebe snese i jiné církve, ovšem pokud jsou kulturně i historicky odlišné. Odnože své věrouky většinou nesnese (i tvrdě potlačí viz. konflikt islámští sunité a islámští šíité), nicméně i zde je možnost, že je třeba absorbuje (buddhismus v Číně).¹

Kult

Kult nemá většinou za cíl protestovat proti společnosti a snažit se ji změnit. Většinou je tvořena klienty (tzn. ne členy), kterým předává náboženskými prostředky určité „služby.“ Většinou se jedná o různé druhy věštění, magii doteku, meditace, zasvěcení. V důsledku těchto nových skutečností mohou klienti dle tvrzení poskytovatelů těchto „služeb“ změnit např. svou finanční situaci, mohou se uzdravit, zjistit svoji budoucnost apod. Velmi často se tyto kultury stávají více méně módní aktivitou. S ohledem na to, že není nutný vzájemný kontakt mezi klienty, nevznikají skupiny, které by byly nějak společností negativně vnímány. Jedná se více méně o oboustrannou lhostejnost.¹

K tomuto tématu bych rád uvedl, že jiná situace nastává, pokud někdo použije např. některé formy meditace, magie či okultismu k podpoře vlastní náboženské doktríny. Následuje většinou snaha přitáhnout pozornost ostatních a získat členy, což vede ke vzniku skupiny, která již může mít i sektářskou strukturu jako např. Scientologická církev a to i přesto, že má v názvu označení církev.

V této souvislosti je vhodné uvést i sociologický jev, který nemá s tématem NNH příliš společného, i zde lze do určité míry vyzorovat určité analogie. Steven Hassan uvádí mezi tzv. destruktivní kulty také komerční kultury. Komerční kultury věří v „dogma hrabivosti.“ Ve snaze zbohatnout často podvádějí a manipulují s lidmi, aby pracovali za velmi malou mzdu nebo i zdarma. Jedná se o známé pyramidové či několika-úrovňové organizace (multi-level marketing, MLM), které slibují zisky, ale ve skutečnosti ze svých obětí získávají jejich veškeré finance a to i za cenu jejich zadlužení. V ČR jsou tyto MLM známé jako tzv. *letadla* či *pyramidy*.¹

Charismatická osobnost

Max Weber tento pojem vymezil tím způsobem, že *„základem charismatické autority je dle jeho mínění rozpoznání nadpřirozených, nadlidských nebo alespoň zvláště výjimečných sil či kvalit, které jsou chápány jako božského původu nebo příkladné. Samozřejmě ti, kdož u charismatizované osobnosti tyto kvality rozpoznají se cítí být takové osobě zavázáni oddaností, poslušností a službou. Charismatizovaná osobnost o své výjimečnosti podává důkazy, čímž si udržuje oddanost svých následovníků.“*¹

Tento proces je tím účinnější, čím je charismatizující skupina více izolována od vlivu okolní společnosti. Eileen Bakerová tvrdí, že charisma nefunguje jako důsledek osobní zkušenosti setkání tváří v tvář, během něhož by si následovník (např. před vstupem do NNH) sám všimnul něčeho zvláštního, ale naučí jej tyto kvality rozpoznávat u vůdce ostatní členové skupiny až po jeho vstupu do skupiny.¹

Charismatický vůdce

Na základě studií, se v případě charismatických vůdců velmi často nejedná o osobnosti, které na sebe dokáží strhávat pozornost. Daleko více však záleží na tom, zda dokáže takovýto charismatický vůdce vystihnou momentální duchovní potřeby svého okolí a v kontaktu s lidmi uspokojivě odpovídat na jejich frustrace. Na obdivovatele takového charismatického vůdce velmi působí jeho velmi nakažlivá sebejistota a víra v lepší svět nebo v jiný způsob řešení, který je pro následovníky velmi atraktivní. Pokud je společnost nějak destabilizovaná nebo jsou v ní přítomné nějaké obavy z budoucnosti, je to další voda na mlýn jednoduchým a přímočarým řešením nežádoucího stavu a pozici charismatického vůdce je posilována téměř bez jeho přičinění.¹

Do jisté míry je zde i možná analogie meziválečného Německa a osoby Adolfa Hitlera, který nejlépe ze všech politiků vycítil frustraci v německém národě po prohrané 1. světové válce a následné ekonomické krizi. Na osobě Adolfa Hitlera lze i dokumentovat rozměr intelektu charismatického vůdce, protože před jeho nástupem k moci v Německu vládli mnohem větší osobnosti, které měli větší vzdělání, zkušenosti i politické zázemí, ale jejich neschopnost vycílit potřeby většinové společnosti je v souboji s podceňovaným Hitlerem nakonec diskvalifikovaly.

Deprogramování

Tento pojem bezprostředně souvisí s dalším pojmem, tj. vymývání mozků (viz. níže). Deprogramování je v podstatě násilné vytržení příslušníka NNH z tohoto prostředí, zpravidla na objednávku rodičů. Po tomto násilném aktu bývá deprogramovaná osoba zpravidla nadále omezena na osobní svobodě, tím že jí bývá bráněno ve volném pohybu, bývá vystavena psychickému a v některých případech i fyzickému nátlaku ze strany tzv. deprogramátora.¹

Deprogramátory byly většinou osoby se vzděláním v oboru sociální práce. Zajímavostí je, že většinou jako pomocníky využívali odpadlíky od NNH. Díky jejich znalosti prostředí měli velmi jasnou představu o tom, jak dochází uvnitř sektářsky vedené skupiny k manipulaci s jejími členy ze strany jejího vedení.¹

Díky přítomnosti blízkých osob deprogramovaného (partnera, rodičů) bylo emocionální vypětí v průběhu deprogramování velmi vystupňováno. Deprogramovaný po třech až pěti dnech „prozřel,“ asi ve dvou případech ze tří, ale většinou se tento údaj týká osob, které byly vlivu NNH vystaveny do 1 roku. Někteří odborníci tyto výsledky zpochybňují s tím, že úspěšnost bude ve skutečném životě mnohem nižší.

Tento způsob pomoci osobám vymanit se z vlivu NNH je typický pro USA a západní svět 70. let, kdy světem obcházel strašák nukleární války. Lidé měli pocit, že svět se neovladatelně řítí ke své zkáze a nebyl čas na dlouhé terapie. Lidé si neuvědomovali, že k opravdovému zbavení se závislosti na NNH člověk potřebuje nějakým způsobem vyřešit svůj vlastní přístup k životu, který se v určité fázi svého života pokusil vyřešit ve společenství NNH.

V České republice není tato forma pomoci praktikována a oficiálně nabízena. Samozřejmě nelze vyloučit nějaké ojedinělé případy možnosti praktikování této metody. Většina odborníků v ČR tvrdí, že podmínkou pro pomoc je vlastní dobrovolné rozhodnutí osoby, která se chce zbavit pro ni již nežádoucího vlivu NNH nebo ze skupiny odejít. Více však bude o tomto pojednáno níže.

Vymývání mozku

Historie tohoto slovního spojení sahá do padesátých let 20. století a v té době se používal především v ideologickém kontextu vždy jako vysvětlení odlišného názoru ideového protivníka. Avšak již v této době získal tento pojem význam jako „magická nepochopitelná metoda k získání totální kontroly nad lidskou myslí.“¹

Následující vývoj měnil postupně odstíny v chápání významu tohoto pojmu, ale postupem času se ustálil na skryté manipulaci s lidskou myslí s nějakým skrytým cílem, alespoň pro toho na koho je tato metoda uplatněna. Je zde cítit především určitá touha toho, kdo tuto metodu provádí, o ovládnutí myšlení člověka a získat jej pro své plány a cíle, pro něž by jej zřejmě bez použití této metody dobrovolně nezískal.¹

Stockholmský syndrom

Tímto pojmem se označuje psychologický fenomén, sledovaný v případě z roku 1974, kdy došlo ve Stockholmu k bankovnímu přepadení, při němž pachatelé přepadení drželi rukojmí po dobu pěti a půl dne v prostorách banky. V průběhu této doby se zjistilo, že někteří ze zadržených (dříve se s pachateli nesečkali) projevovali k pachatelům sympatie. Věc došla až tak daleko, že se jedna žena do jednoho z pachatelů zamilovala a obhajovala jej před veřejností.¹

Tento psychologický fenomén je zajímavý především v prostředí NNH, protože těch vlivů je na následovníky uplatněno velké množství a je do jisté míry diskutabilní, zda je toho člověk schopen a má tedy z pohledu většinové společnosti udělat to správné rozhodnutí, tzn. opustit skupinu NNH a vrátit se do běžného života.

Jsem si vědom toho, že pojmu se v problematice NNH nalezne velké množství a bylo by vhodné se ještě k mnoha vyjádřit, ale bude-li to pro potřeby této práce nutné, učiním tak až v dalším textu a s návazností na kontext situace, kterou tyto pojmy popisují.

Zákonné postavení církví a náboženských společností v České republice²

Po roce 1989 se změnil přístup státu k církvím. Na vlně očekávání se pro tehdy téměř ateistickou společnost otevřela možnost veřejného vyznání víry. S ohledem na majetkové křivdy, kterých se dopustil náš stát v roce 1948 na církvích, kdy jejich majetek necitlivě zabral a používal pro své potřeby. Rovněž klérus byl vystaven nelidskému přístupu za strany mocenských aparátů, který se obával jejich vysoké morální autority a jejich možného vlivu na občanskou společnost.²

Je do jisté míry pochopitelné, že snahy církví (nebo jejich částí) se soustředili na napravení těchto křivd, na druhou stranu byla pozornost lidí soustředěna na tyto politické otázky a ne na jejich možný přínos pro společnost, která potřebovala ukázat svět duchovna.

V této době vznikají různá univerzální humanistická hnutí i s duchovním prvkem. Tato doba se vyznačovala až nekritickou otevřeností vůči všemu novému, co „svobodný svět“ mladé „demokracii“ nabízel. Do jisté míry se toto projevovalo napříč celou společností, ne jen v duchovních trendech.

Jedním z dokumentů, který deklaruje svobodu náboženského vyznání je „*Listina základních práv a svobod*“, která se touto problematikou zabývá v článcích 15 a 16.

Článek 15

1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

Článek 16

1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

3) Zákon stanoví podmínky pro vyučování náboženství na státních školách.

4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Zákon č. 308/1991 Sb., O Svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.

Tento zákon je první, který od roku 1989 upravoval právně možnost u registrovaných církví nebo náboženských společností, aby jimi pověřené osoby vykonávali duchovenskou činnost ve veřejných zařízeních, zdravotnických zařízeních, vojenských útvech a i ve vězení a obdobných zařízeních.

V roce 2002 byl však nahrazen novým zákonem, jehož přijetí vyvolalo bouřlivou diskusi napříč celým politickým spektrem. Schválený zákon dokonce vetoval i Prezident ČR, nicméně byl přijat.

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)

§ 4

Postavení církví a náboženských společností

(1) Církev a náboženská společnost vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob a svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním víry, o organizaci náboženského společenství a o vytváření k tomu určených institucí.

(2) Stát, kraje a obce nemohou provádět náboženskou nebo protináboženskou činnost.

(3) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů nezávisle na státních orgánech.

(4) Církev a náboženská společnost nesmí používat název, který by ji mohl podle názvu činit zaměnitelnou s registrovanou církví a náboženskou společností nebo jinou právnickou osobou.

§ 5

Podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností

Vznikat a vyvíjet činnost nemůže církev a náboženská společnost, jejíž činnost je v rozporu s právními předpisy a jejíž učení nebo činnost ohrožuje práva, svobody a rovnoprávnost osob a jejich sdružení včetně jiných církví a náboženských společností, ohrožuje demokratické základy státu, jeho suverenitu, nezávislost a územní celistvost, a

- a) je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví, principy lidskosti a snášenlivosti a bezpečnosti osob,*
- b) popírá nebo omezuje osobní, politická nebo jiná práva fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání nebo sociální postavení, rozněcuje nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporuje násilí nebo porušování právních předpisů,*
- c) omezuje osobní svobodu osob zejména tím, že využívá psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti, která vede k fyzickému, psychickému a ekonomickému poškozování těchto osob a jejich rodinných příslušníků, k poškozování jejich sociálních vazeb včetně omezování psychického vývoje nezletilých a omezování jejich práva na vzdělání, zabraňuje nezletilým přijmout zdravotní péči odpovídající zdravotním potřebám, nebo*
- d) je utajována vcelku nebo v některých částech, stejně jako organizační struktura církve a náboženské společnosti a vazby na zahraniční složky, je-li částí církve nebo náboženské společnosti působící mimo území České republiky.*

§ 6

Registrované církve a náboženské společnosti

(1) Církev a náboženská společnost se stává právnickou osobou registrací (dále jen „registrovaná církev a náboženská společnost“) podle tohoto zákona, nestanoví-li tento zákon jinak.

(2) zrušen nálezem Ústavního soudu č. 4/2003 Sb.

(3) Registrovaná církev a náboženská společnost může k plnění svého poslání zejména

a) vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních i na vysokých školách bohosloveckých a bohosloveckých fakultách za podmínek podle zvláštních právních předpisů,

b) získat oprávnění k výkonu zvláštních práv podle tohoto zákona.

§ 9

Společná ustanovení o registraci

(1) Návrh na registraci církve a náboženské společnosti, svazu církví a náboženských společností a návrh na přiznání oprávnění registrované církve a náboženské společnosti k výkonu zvláštních práv podává ministerstvu osoba nebo orgán podle tohoto zákona.

(2) Církev a náboženská společnost nebo svaz církví a náboženských společností jsou registrovány a registrované církvi a náboženské společnosti se přiznává oprávnění k výkonu zvláštních práv ke dni, kdy rozhodnutí o registraci církve a náboženské společnosti nebo svazu církví a náboženských společností nebo rozhodnutí o přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv registrované církvi a náboženské společnosti ministerstvem nabylo právní moci.

§ 10

Návrh na registraci církve a náboženské společnosti

(1) Návrh na registraci církve a náboženské společnosti podávají ministerstvu nejméně tři fyzické osoby, které dosáhly věku 18 let, mají způsobilost k právním úkonům a jsou občany České republiky nebo cizinci s trvalým pobytem v České republice (dále jen „přípravný výbor“). Členové přípravného výboru návrh podepíší a uvedou své osobní údaje. V návrhu přípravný výbor určí, kdo z jeho členů je zmocněn jednat jménem přípravného výboru. Podpisy členů přípravného výboru musí být úředně ověřeny.

- (2) *Návrh na registraci církve a náboženské společnosti musí obsahovat*
- a) *základní charakteristiku církve a náboženské společnosti, jejího učení a poslání,*
 - b) *zápis o založení církve a náboženské společnosti na území České republiky,*
 - c) *v originále podpisy nejméně 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti, s uvedením jejich osobních údajů podle tohoto zákona a s uvedením totožného textu na každém podpisovém archu, který uvádí plný název církve a náboženské společnosti, sbírající podpisy pro účel její registrace, a z něhož je patrné, že podpisový arch je podepisován pouze osobou hlásící se k této církvi a náboženské společnosti,*
 - d) *základní dokument.*

(3) *Základní dokument církve a náboženské společnosti předkládaný podle odstavce 2 písm. d) musí obsahovat*

- a) *název církve a náboženské společnosti, který se musí lišit od názvu právnické osoby, která již působí na území České republiky nebo která již o registraci požádala,*
- b) *poslání církve a náboženské společnosti a základní články její víry,*
- c) *sídlo církve a náboženské společnosti na území České republiky,*
- d) *označení orgánu církve a náboženské společnosti, který jedná jejím jménem s orgány veřejné správy a třetími osobami na území České republiky jako statutární orgán, způsob jeho jednání a jeho ustavování a odvolávání, délku funkčního období jeho členů, popřípadě označení dalších orgánů církve a náboženské společnosti a orgánů řeholních institucí, které jsou oprávněny podávat návrhy podle tohoto zákona, rozsah tohoto oprávnění a způsob jednání jménem církve a náboženské společnosti,*
- e) *osobní údaje členů orgánu podle písmene d), jsou-li členové statutárního orgánu v době podání návrhu ustaveni,*
- f) *organizační strukturu církve a náboženské společnosti, včetně výčtu všech typů právnických osob, které budou navrhovány k evidenci v souladu s tímto zákonem podle §15a odst. 1, způsob jejich zřizování a rušení, včetně případného uvedení právního nástupce při jejich zániku, označení jejich statutárních orgánů, způsob jejich ustavování a odvolávání, délku funkčního období členů statutárních orgánů,*

- g) způsob ustavování a odvolávání duchovních a seznam v církvi a náboženské společnosti používaných označení duchovních,
- h) způsob schvalování změn základního dokumentu a těch dokumentů církve a náboženské společnosti a jejich změn, které jsou přikládány k základnímu dokumentu, nebo z nichž jsou uváděny údaje do základního dokumentu,
- i) začlenění církve a náboženské společnosti do struktur církve a náboženské společnosti mimo území České republiky,
- j) zásady hospodaření církve a náboženské společnosti, zejména způsob získávání finančních prostředků, včetně rozsahu oprávnění osob, orgánů a jiných institucí církve nebo náboženské společnosti k nakládání s majetkem a údaje podle § 27 odst. 5,
- k) způsob naložení s likvidačním zůstatkem, který vyplyne z likvidace církve a náboženské společnosti,
- l) práva a povinnosti osob hlásících se k církvi a náboženské společnosti.

(4) Jménem církve a náboženské společnosti jedná až do vytvoření orgánu podle odstavce 3 písm. d) přípravný výbor.

(5) Pokud v době podání návrhu na registraci církve a náboženské společnosti nejsou členové orgánu podle odstavce 3 písm. d) ustaveni, oznámí jejich osobní údaje podle odstavce 3 písm. e) církev a náboženská společnost do 10 dnů od jejich ustavení.

§ 21

Zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv

- (1) Ministerstvo zahájí řízení o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv
 - a) pokud registrovaná církev a náboženská společnost porušuje závažným způsobem nebo opakovaně závazky vůči státu nebo třetím osobám,
 - b) zrušeno nálezem Ústavního soudu č. 4/2003 Sb.
 - c) na základě podnětu orgánu státní správy podle jeho působnosti dané zvláštním právním předpisem, v němž je doloženo závažné nebo opakované porušování povinností pro působení registrované církve a náboženské společnosti podle zvláštního právního předpisu nebo dohody s tímto orgánem státní správy.

(2) *Ministerstvo řízení o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv registrované církve a náboženské společnosti podle odstavce 1 zastaví, zanikne-li důvod zahájeného řízení anebo doloží-li registrovaná církev a náboženská společnost písemně, že postupem jí navrženým dojde v přiměřené lhůtě k odstranění důvodu zahájeného řízení v dohodě s osobami, které byly dotčeny jednáním, které vedlo k zahájení řízení o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv.*

(3) *Rozhodnutí ministerstva o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv registrované církve a náboženské společnosti se týká všech zvláštních práv podle § 7 odst. 1.*

(4) *Rozhodnutí ministerstva o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv registrované církve a náboženské společnosti, které nabylo právní moci, zasílá ministerstvo na vědomí Ministerstvu vnitra.*

§ 22

Zrušení registrace církve a náboženské společnosti a svazu církví a náboženských společností

(1) *Ministerstvo zahájí řízení o zrušení registrace církve a náboženské společnosti anebo řízení o zrušení registrace svazu církví a náboženských společností*

- a) *na základě žádosti registrované církve a náboženské společnosti o zrušení její registrace anebo na základě žádosti svazu církví a náboženských společností o zrušení jeho registrace,*
- b) *dojde-li ke zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo ke zrušení konkursu z důvodu, že majetek církve a náboženské společnosti nebo svazu církví a náboženských společností je zcela nepostačující, nebo dojde k zamítnutí insolvenčního návrhu proto, že majetek církve nebo náboženské společnosti nebo svazu církví a náboženských společností nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení,*
- c) *vyvíjí-li registrovaná církev a náboženská společnost nebo svaz církví a náboženských společností činnost v rozporu s právním řádem,*
- d) *pokud nebyl po dobu delší než 2 roky ustaven orgán registrované církve a náboženské společnosti podle § 10 odst. 3 písm. d) nebo statutární orgány svazu církví*

a náboženských společností nebo dosavadním orgánům a statutárním orgánům skončilo funkční období před více než 2 roky a nedošlo k ustanovení nových.

(2) Jde-li o činnost uvedenou v odstavci 1 písm. c), ministerstvo registrovanou církev a náboženskou společnost nebo svaz církví a náboženských společností před zahájením řízení vyzve, aby od vytýkané činnosti v přiměřené lhůtě upustily. Jestliže registrovaná církev a náboženská společnost nebo svaz církví a náboženských společností v činnosti pokračují, ministerstvo zahájí řízení o zrušení registrace.

(3) Obdobně jako v odstavci 2 postupuje ministerstvo, pokud nastal stav podle odstavce 1 písm. d).

Toto je výňatek z tzv. „církevního zákona,“ který jednoznačně ukazuje měnící se postoj většinové společnosti k problematice církví a NNH. Největší diskuse se samozřejmě s tímto zákonem vedla, v části registrace církve či náboženské společnosti. Domnívám se, že požadavek 300 podpisů stoupenců náboženské společnosti usilující o registraci je adekvátní možností české společnosti. S registrací souvisí samozřejmě i možnost čerpání určitých státních dotací a naše společnost si v současné době nemůže dovolit vkládat peníze daňových poplatníků do každého malého projektu, kde není jistý kýžený duchovně-kulturní výsledek.

Další část diskuse se vedla v otázce případného zrušení registrace NNH nebo církve. Do jisté míry zde koliduje zákaz zasahování státu kraje nebo obce do činnosti NNH (či církve), ale v případě zjištění porušování zákonů v důsledku činnosti NNH je stát oprávněn registraci zrušit.

Otázkou zůstává jakým způsobem se má stát dozvědět jak které NNH svoji činnost vyvíjí, zda v souladu s právním řádem státu či nikoliv?

Z tohoto problému samozřejmě vyplývá i otázka, kdo je zodpovědný za výchovu dítěte, pokud se rodiče přihlásí k NNH, které některá práva dítěte neuznává, resp. rodiče vychovávají

své děti způsobem, který je velmi limituje v případném kontaktu s vrstevníky z většinové společnosti. Je tu zásadní otázka svobodné volby, kterou za dítě učiní většinou rodiče.

Případné trestné jednání členů NNH může naplňovat znaky skutkové podstaty u níže vyjmenovaných trestných činů zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon:

§ 198 Hanobení národa, rasy a přesvědčení

§ 209 Poškození cizích práv

§ 231 Omezování osobní svobody

§ 236 Omezování svobody vyznání

§ 237 Útisk

§ 238 Porušování domovní svobody

Určitě by se dalo uvést více možností, ale výše jmenované případy jsou zřejmě nejaktuálnější a je největší pravděpodobnost, že některá jednání příslušníků NNH budou s těmito zakázanými jednáními v konfliktu.

1.3 Seznam registrovaných církví a náboženských společností k 1. 2. 2008

- 1) Apoštolská církev
- 2) Bratrská jednota baptistů
- 3) Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü
- 4) Církev adventistů sedmého dne
- 5) Církev bratrská
- 6) Církev československá husitská
- 7) Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice
- 8) Církev Křesťanská společenství
- 9) Církev řeckokatolická
- 10) Církev římskokatolická
- 11) Církev živého Boha
- 12) Česká hinduistická náboženská společnost
- 13) Českobratrská církev evangelická

- 14) Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
- 15) Evangelická církev metodistická
- 16) Federace židovských obcí v České republice
- 17) Jednota bratrská
- 18) Křesťanské sbory
- 19) Luterská evangelická církev a. v. v České republice
- 20) Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna
- 21) Náboženská společnost českých unitářů
- 22) Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
- 23) Novoapoštolská církev v ČR
- 24) Obec křesťanů v České republice
- 25) Pravoslavná církev v českých zemích
- 26) Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v ČR
- 27) Slezská církev evangelická augsburského vyznání
- 28) Starokatolická církev v ČR
- 29) Ústředí muslimských obcí
- 30) Višva Nirmala Dharma

1.4 Dílčí závěr

Tato část práce se pokusila ukázat jeden z důvodů, proč ve většinové společnosti nacházejí NNH především negativní odezvu.

Důvodem je především neznalost pojmosloví, velmi často i u novinářů, kteří při popisu sociálně-patologických jevů, často veřejnost z důvodu zvyšování atraktivity informací straší a staví NNH do pozice hnutí, která se prvoplánově snaží člověka získat podvodem do své moci a následně jej zmanipulovat a využít ho k ekonomickým či mocenským zájmům úzké skupiny lidí z vedení NNH.

Z uvedeného je patrné, že není snadné jasně definovat co je a co není škodlivé, ale je zároveň patrná snaha problém řešit s cílem pochopit a pomoci a ne se k problému stavět zády.

Rovněž seznam registrovaných církví a náboženských společností napovídá, že pestrost je velká a je nutné si představit, že každá církev i náboženská společnost se čas od času setká s některou novou frakcí, která z nich vzejde. Jak se s takovou novou frakcí vypořádají, je většinou různé.

2. Sociálně-psychologická analýza příslušníků náboženských společností

Nyní se již dostáváme k tomu, abychom se pokusili zjistit co je na NNH pro některé naše občany lákavého, co je v prostředí NNH atraktivnějšího než je ve většinové společnosti.

Do jisté míry se může zdát, že jsou odpovědi poměrně nekomplikované, ale pokusím se nabídnout několik pohledů i různých názorů, které by problém sociálně-patologického chování dospělých jedinců v důsledku působení NNH mohli převést z úrovně oni (ti co mají problém) do roviny my všichni (kteří si možná svůj problém neuvědomujeme a nebo jej kompenzujeme jiným způsobem).

Tato část práce se bude opírat o nejrůznější informační zdroje, ale pokusím se do ní implantovat i své názory způsobem, který se pokusí v podstatě připravit půdu pro sociální pedagogiku, která by právě v tomto mohla celé naší společnosti pomoci tím, že odstraní některé příčiny lidského chování, čímž zabrání negativním dopadům na společnost.

2.1 Sociálně-psychologická analýza zájemce o vstup do NNH

Na první pohled by se mohlo zdát, že je pro nás (většinou společností) až s podivem, že se tolik lidí stává příslušníkem takového NNH, které jej svým způsobem poškozuje, viděno z našeho úhlu pohledu. Nedokážeme si představit, co je pro dnešního člověka v prostředí NNH atraktivního. Co jej oslovuje, že to nemůže najít ve společnosti? Někteří z nás si mohou myslet, že se jedná o osoby, které nejsou po stránce rozumu úplně v pořádku a NNH jsou pro ně skupinky podobně uvažujících „bláznů.“

Skutečnost je však naprosto odlišná a spíše opačná. Tato pověra nahrává všem vůdcům NNH především v tom, že pokud se případný zájemce blíže seznamuje s prostředím NNH objevuje, že jej netvoří „blázni,“ ale často pro něj inspirující osobnosti, které mu v dané chvíli mají co nabídnout. Lidé, kteří jsou stoupenci NNH poprvé oslovováni jsou naprosto normální

a do jisté míry se dá říci, že téměř každý z nás se může do prostředí NNH, při troše nepozornosti nebo slabosti lehce dostat, aniž by o tom měl potuchy.

V tomto ohledu mohu uvést vlastní zkušenost, kdy jsem asi před pěti lety navštěvoval filosofické přednášky, které pořádala v té době nově vzniklá společnost Nová Akropolis, která se žádným způsobem neprojevovala jako náboženská společnost. Nabízela za rozumný poplatek sérii filosofických přednášek z období od antických filosofů až po filosofii začátku 20. století. Musím přiznat, že v rámci přednášek jsem měl několikrát pocit, že jsme (účastníci přednášek) na něco připravováni, možná i lehce manipulováni.

Z počátku probíhaly přednášky celkem normálně, ale postupem času, jsem zjišťoval, že se do přednášek dostávají i části učení Heleny Petrovny Blavatské. Tato žena působila jako velmi známé médium a na základě svých transů popisovala vlastní pohled na vznik světa, jeho mechanismy apod. S ohledem na tehdejší období mého života, kdy mne tajemno spíše přitahovalo, jsem se zpočátku nenechal touto situací zneklidňovat, možná mi i imponovalo to, že učení výše uvedené Blavatské je „tajné“ a já jsem byl poctěn důvěrou a bylo mi dovoleno „nahlédnout na pravdu skrze její učení.“

Ke konci přednáškového bloku se četnost příspěvků od H. P. Blavatské v rámci filosofických přednášek již nedala přehlédnout a ignorovat. V této době jsem byl již značně podezřívavý k cílům přednášek. Rovněž mne již začínala unavovat deklarovaná vyvolenost k získání vědění, protože bylo zjevné, že tohoto poznání by se dostalo každému, kdo se přednášky zúčastní a zaplatí si za ni.

Několikrát jsem se zeptal, jaké jsou cíle lidí, kteří přednášky pořádají, a vždy jsem byl ujištěn, že pouze měnit svět k lepšímu tím, že změní k lepšímu sebe. Toto vysvětlení mne vždy uspokojilo a na určitou dobu jsem neměl pocit, že je něco v nepořádku.

Zvrat však nastal, když jsme na konci přednáškového bloku měli složit zkoušku právě z učení H. P. Blavatské, za což se nám mělo dostat cti a možnosti vstoupit do společenství Nová Akropolis. Jen se sebezapřením jsem zkoušku složil (složil ji každý), ale při žádosti o moje

osobní data jsem již členství odmítl a uvedl jsem, že nebudu členem ničeho, o čem mám pochybnosti. Samozřejmě nemohu vyloučit, zda se moje jméno či příjmení nakonec na nějaký seznam nedostaly, ale toto byla moje poslední návštěva. Nejsem si jistý, zda jsem byl jediný „odpadlík“ či nás bylo více, ale cítil jsem se hodně podvedený, nicméně této zkušenosti nelituji, do jisté míry se dá říci, že jsem nic neztratil a možná i něco získal.

Ke společnosti Nová Akropolis mohu jen uvést to, že není v ČR registrovaná, ale působí v několika větších městech v ČR. K jejich cílům a doktríně se nebudu vyjadřovat, protože jsem se k nim nedostal a je otázkou, zda o nich ví i lidé z vedení české části, protože se jedná o společnost, která vyvíjí činnost v několika zemích po celém světě a do jisté míry nejsou opravdové cíle zřejmé, většinou se spekuluje o určitých mocenských zájmech zakladatelů. Relativně zajímavá je snaha o vytvoření nového člověka (nadčlověka) cestou, které praktikuje právě toto společenství.

S ohledem na zemi původu zakladatele (Buenos Aires, Argentina) je zajímavé, že toto úsilí se do jisté míry kryje s cíli lidí z okruhu A. Hitlera, kteří se po 2. světové válce většinou uchýlili právě do zemí Jižní Ameriky. K tomuto závěru mne nevedou žádné důkazy, pouze jsem popustil uzdu představivosti.

I s ohledem na výše uvedenou osobní zkušenost, se však domnívám, že většina lidí, kteří se dostávají do prostředí NNH v nich většinou hledají něco, čeho se jim v osobním životě nedostává. Jak z výše uvedeného vyplývá, dostal jsem se do této skupiny spíše z důvodu mého zájmu o filosofii a nic jiného jsem nehledal. Je možné, že někdo jiný z naší skupiny hledal i něco dalšího a možná to i našel v tamějším společenství.

Za velmi zajímavé považuji, kolik autorů odborné literatury uvádí, že hranice následovníků NNH začíná v průměru již kolem 17 roku života člověka a průměrně končí kolem 27 roku života. Toto období v životě člověka je rozhodně určitým způsobem specifické.¹

Někteří mladí lidé se z vlivu svých disfunkčních rodin snaží dostat za každou cenu. Někteří z nich mají to štěstí, že např. studují a unikají alespoň přechodně z vlivu svých rodičů

a sourozenců. Nejsou ojedinělé případy, kdy dítě z důvodu alkoholismu jednoho nebo obou rodičů supluje v rámci rodiny jejich role a v podstatě nemá možnost prožít si dětství a dospívání se všemi jeho důležitými okamžiky pro zdravý vývoj svého psychického, ale i duchovního života. Taková předčasně dospělá osoba je zvyklá brát na sebe velmi velkou odpovědnost a nedokáže odpočívat. Často je navíc ze strany okolí (rodičů i sourozenců) ponižována a její přínos pro rodinu je přehlížen.

Velmi těžké je i zvládnutí rodinného života s vážně nemocnou osobou nebo postiženým jedincem v domácnosti. Pokud je pomáhání dobrovolné, většinou tato zkušenost člověka obohatí, ale pokud se z dobrovolného jednání stává povinnost, mění i přístup člověka k jejímu plnění. Pokud selhává je často rodinou i okolím odsuzován.

Vyrovňávání se s různě složitou životní situací je různé. Většinová společnost soudí věci často jen na základě minima informací, ale i přes to jsou takové rychlé soudy pro člověka velmi bolestivé a velmi často o sobě pochybuje a většinou si nedokáže sám pomoci.

Podobné situace se dají vyřešit např. rozhovorem s rodiči, kamarády, učiteli, ale co když je tato možnost pro vás z nějakého důvodu nedosažitelná? Může se stát, že začneme navštěvovat restaurace, kde nalezneme kamarády, se kterými můžeme problém řešit. Jak se ale zachovat, pokud nám s problémem nedokáží pomoci? Většinou to končí vzájemným litováním a zehráním nad osudem a nadměrné konzumaci alkoholu. Po čase se z nás stává alkoholik, který nejenže nevyřešil původní problém, ale získal další a tím je závislost na alkoholu.

Stejný model může být uplatněn na prostředí party kamarádů, kteří nám jednoho dne nabídnou drogu, abychom zapomněli na chvíli na všechny starosti. Výsledkem bývá prohloubení např. problémů v rodině a samozřejmě získání drogové závislosti.

O kolik jiný je model, kdy např. mladý muž nedokáže vyřešit problém se zabezpečením své mladé ženy a dítěte a najde si 2. zaměstnání, ale z důvodu časové zaneprázdněnosti nakonec většinu času tráví mimo domov, v důsledku čehož se rodině odcizí a od problému si pomůže tím,

že naváže nový vztah a se svou ženou se rozvádí. Původní problém nebyl vyřešen, navíc je hned několik dalších lidí nešťastných.

Dále by se dal uvést model angažovaných lidí v politickém, uměleckém nebo společenském životě. Tito často velmi vážení lidé věnují velmi mnoho času aktivitám zaměřeným na obecné blaho společnosti, ale jejich rodiny často trpí nedostatkem jejich zájmu. Pokud si na tento stav postěžují, bývají obviňováni ze sobectví nebo majetnictví. Dluh vůči rodině často kompenzují drahými věcmi, rekreacemi, návštěvou lepších restaurací apod. Jak je tedy možné, že např. manželky politiků, podnikatelů, herců aj. se s nimi rozvádějí a velmi často zápasí např. s alkoholovou závislostí? Na začátku byl ideál sloužit všem a na konci nechce sloužit ani nejbližším lidem ze svého okolí. Jak tuto situaci vnímají jejich děti, třeba i ve věku dospívání?

O kolik je nepochopitelnější potřeba některých lidí, kteří mají ve svém životě prázdno nebo na ně naložil život více než dokáží unést, že hledají něco, co bychom mohli označit jako Bůh či spravedlnost nebo vyšší pravdu? Proč je pro nás méně nebezpečný zoufale opilý člověk než člověk, který o sobě prohlásí, že je členem např. nějaké církve a snaží se nám zprostředkovat setkání s Bohem?

Kdo tedy vlastně vstupuje do NNH? Jsou to naši sousedé, kamarádi, rodinní příslušníci, kteří hledají nový impuls pro svůj život a to i za cenu určitých omezení a ztrát, ale o tom pojednám níže.

2.2 Sociálně-psychologická analýza důvodů pro vstup do NNH

Částečně bylo toto téma zmíněno již v předešlé kapitole. Osobu, která vstupuje do NNH nelze oddělit od důvodů proč do NNH vstupuje.

Výše jsem pojednával o případech nespokojenosti především v prostředí rodiny. Samozřejmě, je možné mít problém např. v zaměstnání, ale i v rámci nějaké komunity a to i v prostředí nějaké církve, či uznávané náboženské společnosti. Mnoho NNH vzniklo jako

protest vůči zavedené náboženské instituci s tím, že se tato zpronevěřila svému poslání a je na NNH, aby opět navrátilo své následovníky na správnou cestu.⁴

Z knihy PhDr. Zdeňka Vojtíška, *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, uvedu následující příklad možných důvodů ke vstupu do komunity nějakého NNH.

Příkladu předchází tvrzení, kdy se autor zamýšlí nad neschopností přizpůsobení se nějaké ženy životu mimo komunitu NNH, po jejím odchodu z ní. Domnívám se, že i když případ popisuje problémy v jejím dalším životě po odchodu ze sektářsky organizované skupiny, v podstatě stejné důvody zřejmě vedli danou ženu i ke vstupu do této komunity.

Jedna žena takový pocit vyjádřila v rámci studentského výzkumu těmito slovy: „Jsem člověk, který neumí žít ve světě. V sektě jsem byla schovaná. Špatně se přizpůsobuji změnám. Cítím se být nezakořeněná. Protože v době, kdy se člověk normálně ve světě a společnosti zabydluje (najde si partnera a založí rodinu) jsem byla v sektě. Nevím, jestli se mi někdy podaří tyhle zkušenosti dohnat. Dvanáct let je dlouhá doba. Cítím se být cizincem, nerozumím světu, lidem, politice, systému. Je pro mne obtížné se někde zařadit. Dlouhou dobu jsem byla sama a teď mne samota tíží. Potřebuji být mezi lidmi a bojím se, že to nesvedu.“⁴

Možná by se tento příklad dal zařadit na jiné místo této práce, ale domnívám se, že v podstatě krásně ilustruje situaci, kterou podrobněji popíši v následující kapitole a to je jev, kdy do NNH vstupují především mladí lidé. Tedy lidé, kteří opouštějí své rodiny a hledají ve světě své místo. Proto je naprosto nepřekvapivé, že výše uvedená žena po 12 letech života v sektě odchází s těmi problémy, s jakými do sekty s největší pravděpodobností i přišla.

Není nijak neobvyklé, že mladí lidé (a nejen mladí lidé, ale i ostatní) mohou mít problém najít si své místo ve společnosti. Pro některé je hledání partnera téměř neřešitelný problém, se kterým si neumějí poradit. Pokud si vezmeme situaci ve světě je vše jen ne přehledná. Kdo z nás obyčejných lidí může říci, že rozumí politice např. v ČR? Pochopit smysl a fungování systému celé naší společnosti rovněž není jednoduché a z pozice laika se domnívám, že je to naprosto nemožné. Pokud to takto shrneme, zjistíme, že problémy, které ji vehnali do sekty,

nejsou jiné od těch našich, pouze způsob jakým je vyřešila (spíše oddálila) je na rozdíl od většiny lidí jiný.

2.3 Specifika mladých a dospělých osob v prostředí NNH

Touto kapitolou v podstatě navážeme na předchozí. Pokusím se ji opět uvést citací z knihy PhDr. Z. Vojtíška, *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*:

...zvláště nová náboženská hnutí dokáží vytvořit „rodinné prostředí“, které umožní vyhýbat se do určité míry odpovědnosti. Příkladem mohou být mladí dospělí, kteří zatím nevstoupili do manželství a nevytvořili vlastní rodinu a kteří již delší dobu žijí se svými rodiči ve společné domácnosti. Jejich radikální odchod do nového náboženského hnutí může mít důvod v tom, že jejich dětská role v rodině pro ně už nebyla kvůli věku únosná, ale byli dosud velmi málo vystaveni odpovědnosti za to, aby přijali roli dospělého. Nové náboženské hnutí jim může sloužit jako lákavá „náhradní rodina“, která slibuje ochraňovat člověka před plnou odpovědností za jeho život i nadále. – Následující výpověď výzkumu, prováděného v rámci diplomové práce: „Byla jsem hodně mladá, a proto jsem nemohla odejít od rodičů, ale vnitřně jsem odešla. Žila jsem se skupinou, která mi zabrala všechnen volný čas. Přestala jsem se zajímat o všechno kromě bible a skupiny. Oni byli moje rodina, zázemí, přátelé.“⁴

Jak z výše uvedeného vyplývá, je evidentní rozdíl v připravenosti na prostředí v NNH mezi mladým člověkem a dospělým. Neznamena to však tu skutečnost, že mladí jsou v nějakém ohledu jakoby „hloupější“, pouze nemají zkušenosti ze života, neznají např. co je to cítit odpovědnost za svá rozhodnutí nebo cítit odpovědnost za druhé. Vše co zažívají je nové a v podstatě se sociálně učí jak se stát dospělým jedincem.

Poměrně rozsáhlá je i literatura, která se zabývá konverzí lidí do NNH a velmi často se v ní zdůrazňuje jejich relativní deprivace. Při vzniku NNH v historii často sehrávala hlavní roli především tzv. ekonomická deprivace. Pope¹ napsal: *„Sekty nahrazují společenský status náboženským statusem.“* Tuto myšlenku dále rozvíjejí Glock a Stark, kteří vedle ekonomické deprivace rozlišují ještě deprivaci sociální, fyzickou, psychickou a etickou. Na tomto dokazují,

že na základě těchto deprivací mohou vznikat a vznikají různé typy náboženských skupin: církve, sekty, uzdravovací hnutí, reformní hnutí nebo kultury.¹ Tato teorie je autory dále rozvedena, ale pro potřeby této práce výše uvedené skutečnosti postačují.

Mladé lidi do jisté míry velmi hendikepuje to, že nemají vlastní sociální zázemí, v důsledku čehož podléhají vlivu rodičů i jiných blízkých.⁴ Tento vliv se pro ně může stát neúnosný, ale jak vzniklou situaci řešit? Zde právě přicházejí NNH jako výborná alternativa. Mladý člověk uniká z prostředí, které již vnímá jako pro něj nežádoucí a náhle se ocitá v prostředí, které je mu nakloněno, je tvořeno vrstevníky, kteří mu rozumějí (protože prošli stejným obdobím života) a nabízejí mu azyl. Dochází k emotivně vypjatým odchodům od rodičů, ale mladý člověk je spokojený i z toho, že se dokázal zbavit vlivu rodičů a zároveň nalézt nový smysl života s lidmi, kteří mu věří a podporují ho.

Poněkud odlišná je situace u dospělých, kteří mají sociální zázemí, životního partnera i děti. Změny v životě člověka většinou pramení z určité snahy daného jedince překonat či vyřešit nějaký problém. Mohou to být partnerské vztahy, ekonomická situace v rodině, nemoc, které v určité chvíli nedokáže člověk vyřešit. Většinou se pokouší problém řešit, hledá pomoc a může se stát, že se mu jí dostane od pro něj do té doby neznámých lidí. Lidí, kteří se scházejí někde v domku na kraji města, kde se setkávají a při tom oslavují Boha. Je velmi snadné přijmout pozvání od lidí, kteří vás vyslechnou, zajímají se o vaše starosti a nabízí vám řešení, třeba i možnost poznat lépe Boha. Zda nakonec k opravdové pomoci ze strany společenství dojde je věc jiná.

Do jisté míry lze předpokládat, že mladý člověk je ovlivnitelnější ze strany NNH než dospělý jedinec. Možnou odpovědí na to, proč se tomu tak děje mohou být tzv. Fowlerovy stupně víry.

James W. Fowler⁵ využil prací svých předchůdců (Erik H. Erikson, Jean Piaget, Lawrence Kohlberg) a formuloval teorii „stupňů víry“. Podle této teorie vše probíhá v kontextu biologického, kognitivního, morálního a emocionálního vývoje. Vývoj se nepředpokládá plynulý,

ale naopak ve skocích (stupních), ke kterým dochází vždy, když je narušena rovnováha z důvodu nějaké krize. Z výsledků Fowlerova bádání vyplívá dělení lidské religiozity do sedmi stupňů.⁵

Nultým stupněm je tzv. **nediferencovaná víra**. Toto období lidského života je velmi rané a vymyká se možnostem empirického výzkumu. V tomto období Fowler předpokládá, že „v předstupni, nazvaném nediferencovaná víra jsou semena důvěry, odvahy, naděje a lásky nerozlišitelně smíchána a zápasí s pociťovanými hrozbami opuštění, rozporů a deprivací v okolí dítěte.“

Následuje další stupeň nazvaný **intuitivně projektivní víra**, který je typický pro děti ve věku od 3 do 7 let. „Intuitivně projektivní víra je fantazijní, imitativní fáze, v níž dítě může být silně a trvale ovlivněno příklady, postoji, činy a příběhy viditelné víry primárního okruhu dospělých.“

S příchodem konkrétních myšlenkových operací u dítěte nastává dle Fowlera přechod k dalšímu stupni **mýticko-literární víře**. Tento stupeň je aktuální pro školní věk dítěte. „Mýticko-literární víra je stupeň, na němž člověk přebírá příběhy, přesvědčení a závazky, které symbolizují jeho příslušnost ke komunitě. Přesvědčení provázejí doslovné interpretace, jakými jsou morální pravidla a postoje... Příběh se stává hlavním způsobem, jak zážitkům poskytnout jednotu a hodnotu. Význam je jak jednáním nesen, tak i zajat.“

Schopnost člověka hledět na svět perspektivou druhého člověka (empatie) umožňuje hledání smyslu a významu spíše v mezilidských vztazích než v příbězích. Tato schopnost signalizuje další vývojový skok do **synteticky konvenčního stupně víry**. „Na synteticky konvenčním stupni víry se perspektiva člověka rozšiřuje za hranice rodiny. O pozornost si říká řada sfér: rodina, škola nebo práce, vrstevníci, ulice, média a snad i náboženství. Víra musí poskytnout koherentní orientaci uprostřed této komplexní a různorodé škály zájmů. Víra musí syntetizovat hodnoty a informace; musí poskytovat základnu pro identitu a životní postoj.“ Tento stupeň víry je typický pro většinu dospělých.

Jak bylo řečeno výše tento stupeň - **individuálně reflexivní víra** - je pro část dospělých jedinců stupněm, do něž již nedospějí. Lze však předpokládat možný přechod již v období od 25. až do 30. roku života člověka, ale častěji se vyskytuje až po 40. roce života. Na tomto stupni se předpokládá nová kvalita reflexe, ale „z mnoha důvodů se lidé vyhýbají a vzdorují pozvání k tomu, aby jejich přesvědčení a hodnoty byly více vědomé a aby byla více vědomá i jejich odpovědnost za ně. Spíše se znovu utvrzují ve své závislosti na vnější autoritě. Na tomto stupni se očekávají a soudy těch, které člověk považuje za důležité, postupně stanou zvnitřněnou částí vlastní osobnosti.“ Tedy změnou oproti předcházejícímu stupni vývoje víry, je umístění autority z vnějšku do vnitřku člověka. Fowler dále píše: „V tomto kvalitativně novém druhu autority a odpovědnosti za sebe a svůj pohled se jedinec začíná ptát: *Kdo tedy jsi, když nejsi definován tím, že jsi dcera toho a toho, syn toho a toho, anebo manželka či manžel toho a toho? Jedinec se vyrovnává s otázkou: Kdo jsi když nejsi definován svou rolí v zaměstnání nebo kruhem přátel? Zatímco dříve bylo já derivátem jeho rolí a vztahů, nyní je konstituováno tak, že má role a vztahy, ale zcela se neidentifikuje ani s jedním z nich.*“

Pátý (s nultým stupněm však šestý) stupeň je označován jako **spojující víra**. Tohoto stupně bývá dosaženo zřídka dříve než ve středním věku. O tomto Fowler říká: „Člověk se na přechodu ke spojující víře začíná smiřovat s napětím, které přináší skutečnost, že k pravdě je nutné se přibližovat z mnoha různých směrů a úhlů pohledu. Součástí úcty k pravdě je to, že víra musí vydržet napětí mezi těmito mnohonásobnými perspektivami a odmítnout je tak nebo onak potlačovat. V tomto smyslu se víra počíná smiřovat s dialektickými dimenzemi zkušenosti a se zdánlivými paradoxy: *Bůh je jak imanentní, tak transcendentní, jak všemohoucí, tak omezující sám sebe, jak svrchovaný nad dějinami, tak ten, kdo byl inkarnován a ukřižován. Výsledkem může být nová hloubka a usměrněné vnímání pravd své vlastní tradice.*“ A to i s vědomím jiných náboženství a jiných kulturních tradic, kterým se do jisté míry učí přizpůsobovat.

Posledním stupněm je **univerzální víra**, která se stává inkarnací „imperativů absolutní lásky a spravedlnosti“ a zbavuje se všech sebeobraných mechanismů. Tohoto stupně dosahují jen výjimeční lidé, kteří překračují lidská měřítka normality, a stává se, že jsou často nepochopeni, ze strany společnosti.

2.4 Dílčí závěr

Proč se s vzniklou obtížnou životní situací nedokáží někteří z nás vyrovnat sami? Je nějaká možnost pomoci?

Jsem přesvědčený, že ano a již jsem to naznačil výše a tvrdím, že právě zde je dluh společnosti vůči lidem, kdy se naše společnost mění tak rychle, že většina obyvatel se nestačí změnám přizpůsobovat. Řešení je v především v tom, naučit naše děti, aby byly připravené na možné problémy, naučili se je včas rozpoznávat, předcházet jim a v případě, že se do nich již dostanou, aby se nebály požádat o pomoc kompetentní instituce. Mluvím o sociálním učení, tedy o něčem, o čem naši rodiče nikdy neslyšeli, a je pravděpodobné, že ani většina z nás neuslyší (myšleno laiků).

Výše uvedená Fowlerova stupnice víry do jisté míry popisuje možný vývoj jedince a zároveň ukazuje, jak velmi individuálně rozdílné mohou naše životy z hlediska duchovního vývoje být. Naznačuje to do jisté míry komplikovanost v posuzování jednání a chování lidí, kteří se v určité době hlásí a žijí v prostředí NNH, anebo docela jinde, ale mají poněkud výstřední názory na způsob života a na jeho smysl.

3. Postavení věřících v náboženských společnostech

V této kapitole se pokusím popsat situaci uvnitř komunit následovníků NNH. Netvrdím, že jsem schopen postihnout naprosto objektivně strukturu skupin se sektářskou organizací, ale pokusím se konkrétní sociálně-patologické jevy analyzovat a nalézt příčiny jejich vzniku, popř. nabídnout možné alternativy pomoci osobám, které chtějí sektářsky organizované NNH opustit.

S ohledem na rozsah mé práce nebudu příliš zabíhat do detailů z pohledu psychologie, sociologie či práva. Pokusím se poukázat na možnosti sociální pedagogiky i sociální práce při prevenci sociálně-patologických jevů vzniklých v prostředí NNH, ale i v oblasti sekundární a terciální pomoci.

Možnosti duchovního života v náboženské společnosti v ČR

Tato kapitola si klade za cíl především popsat duchovní život uvnitř náboženských společností, církví nebo denominací. Ještě lépe spíše možnosti duchovního rozvoje uvnitř otevřeného společenství a blíže se věnovat situaci u uzavřených společenství, která jsou typická pro NNH, až v následujících kapitolách.

Ze své pozice věřícího člověka, který se hlásí k římsko-katolickému vyznání popíši vlastní pocity z prostředí uvnitř církve, jak ji vnímám. K situaci uvnitř NNH, které mají sektářskou organizaci použiji především informace z odborné literatury nebo z rozhovoru s PhDr. Zdeňkem Vojtíškem, který se semnou podělil o spoustu myšlenek, které jsou pro tuto práci velice inspirativní.

Pokud mám nějakým způsobem vyjádřit vlastní názor na situaci uvnitř katolické církve v České republice, domnívám se, že do jisté míry usnadňuje NNH práci. Dříve byla farní společenství centrem společenského dění, ale hodnoty současné společnosti založené na konzumu a na obrovském informačním tlaku, toto dění přesunuly do nákupních středisek, zábavních parků

a pracovišť (myšlen především trend poslední doby, kdy zaměstnanci spolu tráví velmi mnoho času i po pracovní době na večírcích, výjezdních zasedáních, rekreacích apod.).

Pokud mám ze svého pohledu nějak vystihnout současnou pozici církve (nikoli však víry), je pro mne církev ta na konci řady, která trpělivě čeká, až my uspokojíme své potřeby v zaměstnání, v rodině, v nákupních střediscích, v zábavních parcích a pocítíme potřebu od všeho shonu někam utéci. Církev nabízí zastavení, zamyšlení, možnost popovídání si s duchovním nebo ve farním společenství. Církev (byť takovým obdobím v minulosti bezpochyby prošla) nikoho nenutí, aby uvnitř společenství trávil svůj veškerý čas. Neříká nám s kým se můžeme či nemůžeme setkávat, jakou literaturu číst, pouze doporučuje takovou, kterou pokládá za vhodnou ke zdravému duchovnímu vývoji člověka.

Je jisté, že i v rámci života církve se najdou manipulativní tendence, ale jejich cílem snad není, aby lidé opouštěli zaměstnání, rozváděli se, či odcházeli od rodičů. Mám pocit, že v církvi má člověk možnost nových startů do života po každé životní krizi, kterou překoná. Nikdo nad ním nevynáší soud (snad jen on sám nad sebou), nikdo mu nebrání v tom, aby se opět a opět vracel.

Tato otevřenost se do jisté míry stává vůči sektářsky organizovaným NNH nevýhodou, protože je zde menší možnost identifikace uvnitř společenství. Společenství je většinou velké a lidé se při návštěvách bohoslužeb střídají, a pokud nemá člověk zájem a nesnaží se do užšího společenství (např. takového, které pomáhá duchovnímu zajišťovat chod farnosti) sám dostat, většinou nemusí být nikdy osloven. Do jisté míry se může člověku zdát, že o něj nemá církev zdaleka takový zájem jako nějaké NNH, které se vysloveně až s přehnanou pozorností o potencionálního následovníka zajímá.

Pokud je nastavena podobná otevřenost i v nějakém NNH, není většinou v napětí s okolní většinovou společností a její členové nejsou na svém duchovním vývoji nijak ochuzeni.

Situace u sektářsky organizovaného NNH je ve srovnání se situací u církve z mého výše uvedeného pohledu, téměř opačná. Tato společenství se vyznačují většinou uzavřeností vůči

vnější společnosti.³ S ohledem na svoji jedinečnost se většinou distancuje od všeho, co společnost vytváří, co není v zájmu společenství. Za příčinu většiny problémů společnosti, je označována ze strany vůdců NNH, sama společnost v důsledku svého naprosto nepřijatelného stylu života. Pro následovníky to většinou znamená přerušit svazky s rodinou, v zaměstnání, přerušit kontakt s přáteli, upustit od svých koníčků a zálib.

Jejich náplní života je čistě život ve společenství a pro společenství. Jsou omezovány kontakty s vnějším okolím a to do té míry, že se někteří následovníci v prvních týdnech po konverzi nedostanou ani mimo objekt společenství.¹ Chce-li někdo skupinu opustit, zřídka kdy je mu povolen návrat. Velmi často je i následovník nucen převést své hmotné statky do vlastnictví společenství.

Z informací z literatury je však jednoznačné, že následovníci uvnitř sektářsky organizovaných společenství svoji duševní disharmonii po čase stabilizují a urovnají si často i svůj přístup k životu.⁴ Je na každém, zda se jednoho dne bude chtít posunout dále, ale takováto společenství nabízejí to, co ve společnosti a ani v církvi člověk většinou v pro něj jedinečnou chvíli nenachází.

V této souvislosti se zmíním ještě o jednom fenoménu a tím je tzv. „sekta v církvi.“¹ Tímto označením se popisuje vznik společenství uvnitř zavedené církve, které má sektářsky organizovanou strukturu. V akademických kruzích se diskutovalo, zda se dá hovořit přímo o sektách nebo jen o společenstvích s prvky sektářství, ale i sami příslušníci církve často označují za sekty organizace typu Opus Dei nebo Hnutí charismatické obnovy.

Psychologické metody působení na příslušníky NNH

Možností ovlivnění jednoho člověka druhým je veliké množství. V následující části práce se pokusím vyjmenovat základní fenomény manipulace v prostředí NNH. Některým skutečnostem nebude v této práci dán takový prostor, jaký by si možná zasluhovaly, především z důvodu zaměření práce a jejího rozsahu.

Pro společnost je z hlediska NNH nebezpečná tendence radikalizace společenství se sektářskou organizací. K radikalizaci dochází většinou z důvodu ztracení vlivu vůdce či vedení na společenství.⁶ Mohou k tomu vést i odchody členů ze společenství nebo se vůdce z nějakého důvodu zpronevěří svému poslání a ze středu společenství povstane nový vůdce, který svoji pozici posiluje kritizováním předešlého vůdce. Do nového vůdce vkládají členové nové naděje a ochotně jej charismatizují.

V rámci společenství se často vytvářejí názorové skupiny, většinou tedy minimálně dvě. První skupina hájí zachování stavu, který byl udržován do doby radikalizace. Druhá skupina naopak trvá na změně, na novém přístupu k životu ve společenství, dost možná i na novém přístupu k vnější společnosti. V takovýchto vypjatých chvílích v životě lidí ve společenství, které se radikalizuje, může vůdce na své charismatizaci lpět takovou mírou, že než ztratit svoji pozici, volí smrt, kterou nařizuje i svým stoupencům v době, kdy má nad nimi ještě nějaký vliv.

Tato situace se stala v náboženském společenství, které založil v roce 1956 Jim Jones a nazval ji Svatyně lidu. Nejdříve společenství působilo v USA ve státě Indiana. Po problémech se státními orgány se roku 1974 přesunuje celé společenství do Francouzské Guayany. S ohledem na stížnosti na Jonesovi manipulativní metody ze strany bývalých členů a bránění rodinným příslušníkům v kontaktu s členy jeho společenství, došlo k návštěvě kongresmana USA v sídle jeho společenství na Francouzské Guyaně, při které došlo ke krveprolití, při němž byl zabit i kongresman. Jones vědom si toho co se stalo a co bude následovat přiměl dne 19. listopadu 1978 své následovníky k hromadné sebevraždě a v několika případech i k vraždě. Jones spáchal sebevraždu společně se svými následovníky, charismatizovaný a do posledního dechu.⁶

Podobné události se v minulosti staly ještě několikrát. V takovýchto chvílích tkví největší nebezpečí pro společnost, protože vyspělost dnešních zbraní hromadného ničení a jejich dostupnost i pro civilní sektor nevyklučuje možnost, že by mohla nějaká skupina chtít „spasit celý svět“ hromadnou vraždou za použití takovýchto zbraní, jak se nakonec stalo i v Japonsku (viz. níže).²

Ve stručnosti jsem pojednal o tomto možném důsledku, který je zřejmě velmi odstrašující, nicméně je vhodné mít na paměti i nepříjemné události z historie, abychom se z nich poučili pro budoucnost.

Nyní se pokusím popsat více chronologicky situaci, kdy je obyčejný člověk osloven někým z NNH s cílem získat jej pro život v komunitě. Dále se pokusím popsat způsoby jakými je člověk nucen ke konverzi a následně se pokusím popsat metody manipulace s příslušníky společenství ze strany vedení či vůdce a na závěr i situaci, která souvisí s odchodem člověka z komunity.

S ohledem na relativně širokou negativní popularitu NNH ve společnosti musí lidé, kteří oslovují potencionálního následovníka, ovládat velmi dobře manipulativní techniky, které níže popíši. K tomuto účelu jsou vybráni členové NNH speciálně školeni (po získání důvěry ze strany vedení NNH) a s ohledem na zpětnou vazbu z praxe, jsou v těchto technikách zdokonalováni. Je v podstatě úsměvné, když si někdo představuje, že dokáže odhalit jakoukoliv manipulaci se svou osobou hned v zárodku a i díky tomuto postoji často lidé tzv. verbíře podceňují. Pokud se člověk (podobně jako já viz. kapitola 2 této práce) nechá pozvat do nějakého zařízení, kde společenství působí, v podstatě překonal pro verbíře tu nejobtížnější část k jeho získání.

Jedna z velmi efektivních technik je *oslabení pozornosti*. Velmi často se stává, že na schůzkách takovýchto společenství jsou velmi pestré programy a jedna činnost navazuje na druhou. Člověk nemá v podstatě chvíli času pro sebe a program je často plánován do pozdních nočních hodin. Zároveň se velmi často využívá toho, že při nedostatku spánku a vysokého podílu cukru ve stravě, dochází po jeho poklesu v krvi k velmi těžko ovladatelné únavě, při čemž se člověku velmi ztěžuje přemýšlení a pozornost je rozhodně zásadním způsobem oslabena. O to větší efekt nastává v případě například víkendového semináře.²

Technika *naplánovaný chaos* využívá toho, že člověk se v neznámém prostředí více fixuje na osobu, která jej s novým prostředím seznamuje. Nežádka jsou s cílem větší dezorientace účastníků i tajeny programy seminářů, čímž je posílena pozice tzv. bratrů či sester, kteří člověka s prostředím seznamují. Při předávání informací se sleduje jejich neustálý tok,

s cílem účastníky přetížit, aby se byli nuceni ptát, načež jsou ujištěni, že vše časem pochopí. K tomuto přetížení se často využívají i vysloveně nepravdy.²

Cílem verbířů však není, abychom přestali myslet, ale abychom mysleli způsobem, který nám podsouvají. K tomu slouží metoda nazvaná **bez myšlenky**. V podstatě jde o to navodit stav, kdy plně vnímáme vše co se kolem nás děje, ale nejsme schopni o čemkoliv přemýšlet. Tohoto stavu lze dosáhnout užitím alkoholu i drog, nicméně existují stejně efektivní techniky jako dechová cvičení, sborový zpěv, meditace, tanec na rytmickou hudbu s monotónními zvuky se světelným podbarvením v rytmu hudby.²

Velmi efektivní je i metoda **psychické stimulace**, kdy verbíř předává slovo vůdci a tento klade při komunikaci s účastníky společenství více důraz na jejich emoce než na reálnou možnost něco změnit např. zabránit válkám ve světě. Ještě většího efektu bývá dosahováno odkazem na nějaký posvátný text (např. Bibli). S velkou pravděpodobností by byl s touto informací verbíř při prvním setkání s potencionálním členem odmítnut, ale uvnitř společenství má tato informace velký efekt na emoce člověka. Členům se dovoluje v prostředí společenství chovat jako děti, které je nutno vést a vychovávat. Velmi často se pořádají sportovní aktivity, malování či zpěv.²

S již popsanými metodami souvisí i metoda **tlak skupiny**, která využívá skutečnosti, že v průběhu získávání je určený „bratr či sestra,“ kteří se maximálně přizpůsobují tomu, koho mají získat. Nicméně do života tohoto člověka vnášejí tajemno a spousty nových výrazů, který tento pocit ještě umocňuje. Člověk získává pocit, že se musí stát stůj co stůj členem takového společenství. Uvnitř společenství jsou často již členové NNH stavěni do rolí nově příchozích a v podstatě přihrávají člověka verbíři, třeba tím, že podávají různé důkazy o tématu, o kterém verbíř právě hovoří. Je rovněž velmi obtížné chovat se jako jediný jinak, než všichni ostatní.²

Metoda **podporování krizového stavu**, je založena na tom, že se nechá celé společenství dosáhnout určitého pozitivního vytržení, za kterým následuje téměř opačná situace, např. oznámení o blízkém konci světa nebo o vaší nemoci apod. Velmi často bývá nově příchozí kritizován za svůj předchozí život a obviňován z podílu na žalostném stavu světa. Toto je umocněno třeba i tím, že si vůdce skupiny dělá z někoho legraci, až jej dožene k slzám. V případě

vašeho nesouhlasu jste i třeba izolován od ostatních. V podstatě stačí, že vás vůdce označí za nečistého a nikdo ze společenství se s vámi nabude bavit, aby nedopadl podobně.²

Veškeré snažení vůdce společenství je směřováno ke konverzi, které předchází uplatnění metody *odevzdání se*. Jednání verbířů je v této chvíli velmi opatrné. Je velmi nepravděpodobné, že přijde z jeho strany přímá otázka, zda nemáte zájem stát se členem společenství. Spíše se bude ptát na váš názor např. na smysl života, na štěstí, na lásku, na pomoc bližnímu a při případné uspokojivé odpovědi vám naznačí možnost připojení se ke společenství, které má na věc přesně ten samý názor. Zbývá již jen jediné a to je veřejně daný slib na cokoliv (např. návštěva NNH za týden). Jakmile člověk slíbí něco veřejně, velmi těžko se ze slibu vyvazuje. Nicméně ještě není úplně pozdě, avšak po jeho splnění je vysoce nepravděpodobné, že by vaši konverzi stálo ještě něco v cestě.²

Naprosto záměrně jsem v pojmech neuvedl metodu uplatňovanou v NNH ze strany verbířů a tím je *bombardování láskou*. Většina poruch, deprese, nízké sebevědomí pramení z nedostatku lásky. Mistry ve vytváření pocitu lásky bývají právě verbíři. Jakmile je člověk poprvé uveden do společenství, je vysoce pravděpodobné, že na sebe strhne velkou pozornost členů společenství. Většina bude vysílat signály, že je zde vítán, někteří mu zalichotí, každý se s ním seznamuje a všichni se jej dotýkají. Samozřejmě vše s úsměvem. Neustále bude zdůrazňováno, že člověk může kdykoliv odejít. Toto vše ihned člověku zvedá sebevědomí a naprosto zatemňuje přirozenou ostražitost.²

Na závěr této kapitoly jsem si nechal pojednání o tom, kde všude se člověk může setkat z verbířem NNH. V podstatě všude, nicméně bylo zjištěno, že se orientují spíše na mladé nebo na opuštěné lidi. S největší pravděpodobností je potkáte ve školách, v nemocnicích, v kursech a v seminářích zabývajících se životním stylem a zdokonalováním osobnosti nebo na večírcích, diskotékách, v restauracích či na sportovních událostech. Byť je termín verbíř rodu mužského, nemusí se jednat vždy o muže a v minulosti bylo velmi často využíváno rozdílných reakcí mužů na ženy v porovnání s reakcí na osobu stejného pohlaví.²

Možné důsledky manipulace s příslušníky náboženských společností

V této kapitole se chci zaměřit na srovnání možnosti manipulace s příslušníky církví a NNH. Nastíním možné příčiny této situace a pokusím se poukázat na podobnost se stavem v české společnosti.

V literatuře se velmi často uvádí v souvislosti se sektářsky organizovanými NNH především případy ze Spojených států amerických, kde v 60. a 70. letech 20. století vzniklo velké množství náboženských společností. Samozřejmě i díky médiím se do popředí pozornosti dostávaly skupiny, které se velmi radikálně vymezovaly vůči tehdejší společnosti v USA. S ohledem na velké množství literatury z tohoto období se nebudu zabývat jednotlivými případy, ale pokusím se spíše zobecnit to, co jsem již v předchozích kapitolách uvedl.³

Název této kapitoly nerozlišuje dvě roviny možného uchopení tohoto tématu. První rovinou je osoba manipulátora nebo skupina manipulátorů. Druhou rovinou jsou vlastní členové náboženského společenství, kteří jsou manipulováni.

Kde se rodí manipulátoři, kteří mají ambice stát se vůdci NNH? Jsou zde nějaké skupiny, které mají zájem, aby byli nic netušící lidé podváděni? Nese za zrod manipulátorů někdo nějakou odpovědnost nebo je to určité procento v populaci, které je její nedílnou součástí?

Na výše uvedené otázky nabízím svůj spíše filosofický pohled. Domnívám se, že vrozené dispozice jsou podmínkou pro vývoj jakéhokoliv manipulátora. Často to bývá např. schopnost nadchnout lidi ve svém okolí pro nějakou věc či vizi nebo schopnost přesvědčit je o tom, co a jak se má dělat. Na této vlastnosti není samozřejmě nic špatného, často je žádaná u vrcholných manažerů. Další vlastností je schopnost formulovat svoje myšlenky jednoduše a přímočaře. I tuto vlastnost často v životě oceňujeme například při vysvětlování nějakých věcí, o kterých mnoho nevíme. Velmi často jsou tito lidé i vzdělaní v oboru svého zájmu. Pokud se bavíme s umělcem, nepřekvapí nás jeho umělecký rozhled, spíše jej obdivujeme a imponuje nám. Kde je tedy rozdíl mezi manipulátorem a člověkem z naší většinové společnosti, který je pro obdobné vlastnosti oceňován? Samozřejmě rozdíl je především v důsledcích takového jednání. Zatímco manažer

pracuje v týmu s cílem splnit zadání, manipulátor má cíl, který nemusí být v první fázi naprosto transparentní a může se v čase měnit.

Nejsem si úplně jistý tím, že i ti často velmi známí vůdci sekt, které ukončili svoji činnost hromadnou sebevraždou, měli na začátku vizi o uskutečnění tohoto jednání. Mám spíše teorii, že se tito lidé v důsledku své charismatizace posunují do jiné roviny chápání reality, v důsledku čehož mají pocit, že mohou interpretovat vlastní realitu a přesvědčit o ní ostatní členy společnosti.

Otázkou zůstává proč má někdo potřebu obklopit se lidmi a vytvářet si vlastní svět. Domnívám se v souladu s tím, co jsem uvedl v předchozích částech práce, že je zde nějaká frustrace, která danému člověku nedovoluje vnímat okolní svět jako přátelský vůči jeho osobě, a proto má snahu z tohoto nepřátelského světa uniknout, třeba jen do ústraní a sdílet toto odloučení ve společnosti osob, kteří mají podobnou potřebu. Časem se z těchto osob může vytvořit náboženské společenství, které bude mít vnitřní strukturu a začne vymezování skupiny vůči vnější společnosti.

Kdo je tedy za tento stav odpovědný? Mohou to být rodiče osoby, ze které v důsledku jeho vývoje stane vůdce nějakého NNH? Je za tuto skutečnost zodpovědný stát nebo snad společnost?

Domnívám se, že za vznik takového člověka nesou odpovědnost jeho rodiče, stát jako instituce a společnost, ve které se jedinec vyvíjí. Především je potřeba mít na paměti, že člověk je tvor společenský, který potřebuje svůj život sdílet uprostřed lidské společnosti. Zde se domnívám, že je problém dnešní doby.

Člověk se ze středu zájmu společnosti dostal na jeho samý okraj. Média se podivují nad tím, že po zveřejnění reportáže ze zdevastovaných stájí lidé přispěli majiteli na ustájení koní částkou téměř 2.000.000,-Kč, zatímco na účet 8 rodin pozůstalých z tragické dopravní nehody lidé zaslali celkem 50.000,-Kč. Nedomnívám se, že mají lidé radši zvířata než lidi, pouze ztratili schopnost vcítění se do situace druhého a ztratili schopnost určitého druhu solidarity. Proč?

Lidé jsou neustále přesvědčováni, že žijeme v nejlepší možné době, protože máme demokracii. Na druhou stranu za to společnost zaplatila krutou daň z chudoby, kriminality a morálního úpadku. Deklarovaná spravedlnost je u soudů v ČR pouze na papíře, poctivcům se často lidé smějí podobně jako hlupákům a slušné chování je v dnešní době neefektivní. Pokud chce člověk předejít konfliktu, nad kterým nemá vládu, raději vytvoří vlastní konflikt, který kontroluje (kdo první udeří, dvakrát udeří).

Tato nerovnováha ideálů a reality v podstatě vybízí každého člověka, kterému není vývoj společnosti lhostejný, ke kritice současného stavu. V současnosti každé restaurační zařízení nabízí při krátkém pozorování vcelku ucelený pohled na postoje lidí k naší společnosti. Lidé se posuzují podle toho kolik mají peněz, koho znají nebo jak jsou sami mocní někomu znepríjemnit život. Lidé jsou často nuceni podílet se v zájmu svého blahobytu na věcech, které jsou z morálního hlediska velmi problematické (např. lékař určuje komu a jakou zdravotnickou péči poskytne či neposkytne).

Pokud se najde dostatečně silná osobnost, která se rozhodne pro odchod ze společnosti, někde do ústraní s vizí nějakého (často i utopistického) života uprostřed přírody a vzájemného porozumění, ale na druhou stranu nedostatečně silná snažit se o nápravu společnosti jako její součást, potom jak se domnívám dochází k tomu, že se z takových osobností stávají vůdci NNH.

Druhou rovinou mého pohledu je situace, kdy následovník nějakého NNH velmi často projde podobnou frustrací jako jeho vůdce, jenom nemá dostatek osobnostních kvalit např. nadchnout lidi pro nějakou vizi nebo je vést. Vědom si tohoto svého handicapu se velmi ochotně vzdává svých určitých práv, ve prospěch společenství a životního stylu uvnitř komunity.

Pokud se tedy máme zabývat možnými důsledky manipulace s příslušníky NNH a pokud nebudeme nutně trvat na nějaké teorii zločinného spiknutí uvnitř NNH můžeme začít tím, že se může jednat například o bránění následovníkům v některých zdravotnických výkonech (transfúze krve – Svědci Jehovovi), vzdělávání mimo schválené vzdělávací zařízení a schválenou literaturu, omezení osobní svobody, zanedbání péče o dítě (v důsledku dogmatického lpění na zásadách NNH), ztráta schopnosti rozhodování, nucení k práci zadarmo, nucení k převodu

majetku ve prospěch NNH, šíření poplašné zprávy (především u NNH, které předpovídají konec světa), týrání nebo ublížení na zdraví (např. kauza Kuřim).

Ze strany vůdců se může jednat i o znásilnění, podvod většího rozsahu, zpronevěra, krádeže, podněcování ke xenofobii apod.

Na závěr této kapitoly připojím odpověď, z rozhovoru s panem PhDr. Zdeňkem Vojtíškem, na otázku: ***Co si myslíte o životních alternativách, jako jsou drogy, alkohol, sekty apod.?***

„Zdá se mi, že nám (většinové společnosti) na lidech z NNH hrozně vadí a dokonce to možná i považujeme za nebezpečné, že ti lidé tam jsou svou závislostí v postavení dětí oproti tomu vůdci, který má vůči nim téměř rodičovské postavení. Často se stává, že je vůdce i často jako otec oslovován. Pomocí je tedy, pomáhat člověku z toho dětství vyrůst. Provedeme-li srovnání s deprogramováním (viz níže pozn. autora), to vám dá téměř políček. Deprogramování není nic jiného než rodičovská a spíše velmi direktivní intervence. Vezměme si například, že je někomu 25 let a tatínek na něj pošle deprogramátora. Jo to podobné, jako když mne ve čtyřech letech straší čertem, velmi pokořující a hlavně se neustále jedná o modelování té osobnosti do pozice dítěte, což je to nejhorší možné, co pro něj můžeme z tohoto hlediska udělat.

Většinová společnost je někdy v pokušení, vidět NNH jako fenomén úplně odlišný od ostatních fenoménů ve společnosti a lidé jim vlastně nerozumí. Nedávno mi jedna studentka dálkového studia o jednom vůdci nějaké sekty řekla, že to byl „magor a ti jeho následovníci jsou magoři, kteří mu naletěli.“ Naprosté nepochopení situace ze strany té studentky. Neustále se nám zdá, že NNH přišla odněkud z Jupiteru a je to pro nás nepochopitelné. Lze si to i dokázat tím, že i když se o sektách píše, často ani nerozumíme motivům chování následovníků NNH a říkáme, že jsou „blbci a těm vůdcům jde o peníze nebo o sex.“ Většinová společnost naprosto nechápe, že zde mohlo být i něco jiného. NNH nejsou jiná než jsou podobné fenomény ve společnosti, jsou jakýmsi průnikem, resp. ta jejich atraktivita je průnikem činností, zájmů, které se dají realizovat i někde jinde.

Zcela jistě je zde přítomen nějaký protest proti společnosti, ale protest mohu realizovat třeba tím, že se ze mne stane skinhead. A jistě je styčný bod mezi náboženským hnutím a různými politickými aktivitami. NNH jsou atraktivní i proto, že poskytují „báječné sociální zázemí“ a „báječnou sociální podporu.“ Na druhou stranu báječnou sociální podporu poskytují různé kluby. Můžete se stát např. členem klubu horolezců a máte skvělou sociální podporu. Některá NNH zachraňují svět, ale podobně zachraňují svět i různá ekologická hnutí. Do NNH přicházejí často lidé, kteří se sami v sobě nevyznají, ale pokud se nevyznáme sami v sobě, můžeme naletět nějaké nestandardní a nebo i standardní psychoterapii. Mohli bychom nalézat spousty dalších jiných styčných bodů, ale to nám jen dokazuje, že NNH jsou součástí naší české společnosti.

NNH jsou součástí naší společnosti, nespadla sem odněkud z Jupiteru a ti lidé jsou naši spoluobčané, stejní jako jsme my. Na druhou stranu to, co bylo v té dané chvíli pro ně atraktivní, se střetlo v NNH. Možná, že v jiné konstelaci by z nich mohli být např. skinheadi nebo pokud by jim život rozdál jiné karty, mohli být někým úplně jiným. NNH jsou alternativou ve vývoji člověka.“

Pomoc osobám, které jsou pod společensky nežádoucím vlivem náboženské doktríny

Tuto kapitolu uvedu pouze krátkou úvahou, protože k tomuto tématu se vcelku vyčerpávajícím způsobem vyjádřil PhDr. Zdeněk Vojtíšek v průběhu našeho rozhovoru. V závěru kapitoly pouze vyjádřím určité možné souvislosti s problematikou pomoci osobám žijícím pod nežádoucím vlivem náboženské doktríny.

V 60. a 70. letech 20. století a možná až do současnosti, byla pomoc v USA realizována pomocí tzv. deprogramování. V podstatě se jednalo o požádání deprogramátora o únos rodinného příslušníka (člena sekty) na bezpečné místo, kde mu tzv. deprogramátor metodou nazvanou deprogramování vysvětlil, jeho mylný postoj k sektě a navrácel jej zpět k rodině.

PhDr. Zdeněk Vojtíšek odpovídal na otázku: ***Jaký je váš názor na deprogramování?***

„K otázce deprogramování si kladu stejné otázky, jaké si kladou humanisté. Musím hned na začátku uvést, že s deprogramováním skutečně nejsou dobré zkušenosti. Především není jisté, kdy by mělo přestat. V religionistických kruzích se vyprávějí příběhy o tom, že někdo deprogramoval dceru, která se zamilovala do člena hippie. Tedy kdy přestat? Co je a co již není sekta? Toto je závažný argument proti deprogramování.

Osobně věřím na duchovní a osobnostní růst (o čemž je i moje kniha o pastoračním poradenství). Zastávám myšlenku, která je často chápána jako kacířská, že ta nová náboženská hnutí mohou sehrát velmi pozitivní úlohu v životě člověka, když ho stabilizují a dají mu např. sociální zázemí. Trošku provokativně říkám, že sektám nevyčítám ani tak to, že člověka zachytí a učiní jej na nich závislým, ale vyčítám jim to, že jeho duchovní a osobnostní růst omezují, když takového člověka nepustí dál. Toto je můj argument i proti deprogramování. Mám za to, že deprogramovat člověka, který v podstatě potřebuje „sektářské prostředí,“ je zcela zbytečné. Navíc je to i pro takového člověka škodlivé a je pro něj lépe, pokud to jenom trošku lze, tomuto člověku pomáhat v tom, aby rostlinka toho jeho duchovního a osobnostního růstu prorazila nakonec beton, té konvenční skupiny (sekty) a nadechla se na vzduchu na Slunci a rostla dál do plnohodnotné osobnosti.

Zdá se mi, že tím deprogramováním pouze vytloukáme klín klínem a dokonce i tu černobílost toho vidění světa při deprogramování, byť by bylo úspěšné, vlastně jenom potvrdíme. V postatě říkáme, že svět je buďto černý nebo bílý a sekty jsou špatné a člověk, který se zbavil vlivu sekty je v krásném prostředí.

Dle mého názoru je deprogramování sektářství s opačným znaménkem. Spíše než sektářství s opačným znaménkem, bych byl rád, kdyby ti lidé v NNH jaksí rostli, aby sektu spíše přerostli, v čemž deprogramování může spíše uškodit než pomoci.“

Výše uvedený pohled člověka, který se zabývá poradenstvím v oblasti sekt a sektářství, můžeme do značné míry označit, jako pohled na problematiku člověka z praxe. Nechci a nebudu

zpochybňovat výše uvedené myšlenky, pouze si dovolím poukázat na pro mne svým způsobem zajímavou skutečnost.

Jak bylo uvedeno výše, pro české prostředí v oblasti pastorační a poradenské péče převládá názor, který upřednostňuje pomoc jedincům ze sektářského prostředí, která je založena na jejich dobrovolnosti.

Domnívám se, že u dospělých jedinců je tato podmínka všeobecně přijatelná. Avšak v případě mladistvých nebo dokonce dětí, je velmi obtížné zjišťovat vůli těchto osob k životu uvnitř NNH se sektářským prvkem. Jsem přesvědčený, že mladí lidé a děti do jisté míry dokáží rozlišovat mezi dobrem a zlem, ale nedokáží dostatečně včas odhalit manipulativní techniky nebo nedokáží vždy domýšlet důsledky určitých jednání nebo situací.

Proč by mělo nějaké dítě trpět sociální zaostalostí jen proto, že jeho rodiče žijí uvnitř NNH se sektářskou organizací a izolovali se od většinové společnosti? Jednoznačně trvám na zajištění vzdělání dětí v rámci většinové společnosti a jsem rozhodně proti možnosti tzv. domácímu učení nebo v zařízeních mimo školský systém (myšleno zařízení, kde je velmi nejistá kontrola ze strany státních institucí).

Jinak posuzuji i situaci, kdy například v důsledku rozporů mezi rodiči, dítě nebo mladý člověk odchází z domova a nalézá azyl v nějakém NNH. Pokud by stát podporoval tento přístup k řešení problémů, může se jednou stát, že všichni budeme někam utíkat a nebude již návratu. Nakonec současná situace v naší společnosti dokladuje, že se v podstatě k tomuto trendu velmi přibližujeme. Jedni utíkají od rodiny do zaměstnání, jiní zase k alkoholu nebo drogám. Relativně smutnou skutečností je i útek od odpovědnosti formou rozvodu, který nakonec končí uzavřením dalšího manželství nebo dokonce i dalších manželství.

Jsem přesvědčený, že stát musí lidem, kteří mají potřebu opustit své obydlí pomáhat v osamostatnění se nebo v řešení existenčních problémů, aby nevháněl tyto nešťastné lidi do náručí sektářských organizací. Pro demokratickou společnost nemohou být důležité pouze ekonomické ukazatele růstu společnosti, protože ekonomie je velmi nejistá, např. v době recese.

Stát musí vybudovat síť záchytných ubytoven na odpovídající úrovni, kde se s klienty bude pracovat, jak po stránce ekonomické, vzdělání, ale i duchovní s cílem vést je ke zdravému životnímu stylu uvnitř většinové společnosti.

Nyní se pokusím pojednat o situaci, kdy se nějaký člen NNH rozhodne společenství opustit, ale potřebuje pomoc.

Většinou se tito lidé nemají na koho obrátit, protože odchodem zpretrhali většinu pout se svojí bývalou rodinou a přáteli. Pokud i přes žádost o pomoc směrem do rodiny a směrem k bývalým přátelům, zůstává nakonec člověk bez pomoci, je zde možnost obrátit se na některé psychologické, psychiatrické, výchovně poradenské nebo i pastorační pracoviště. Zde mohou takové osobě nabídnout vyškolení poradci zhodnocení situace, které předchází popis situace ze strany člověka, který žádá o pomoc. Je samozřejmě velmi problematické poradit člověku, co přesně má dělat, protože součástí pomoci je nutnost přijetí odpovědnosti za vlastní osud a je nezbytné, aby rozhodoval nakonec vždy klient.¹

Poradce klienta vede na cestě k pochopení důvodů proč do NNH vstoupil, co mu život uvnitř NNH dal a zároveň jej upozorňuje na možnost života mimo NNH, samozřejmě s ochotou ze strany klienta věci změnit. Poradce musí velmi jemně s klientem rozebrat jeho současnou situaci a odpovědět na otázku co jej vlastně k němu přivádí. Je vždy vhodné, když se v průběhu resocializace klienta angažují rodiče, partneři nebo přátelé. Bez této podpory má totiž klient situaci velmi komplikovanou, protože s duchovní disharmonií musí řešit i existenční problémy a velmi často musí žádat i o zaměstnání, což je s ohledem na jeho izolaci v NNH někdy problém.¹

S ohledem na výše uvedené skutečnosti je evidentní, že poradce musí klientovi poradit i v celkem praktických věcech, jako je třeba, jak si zajistit ubytování, zaměstnání, popřípadě jak jednat s úřady. Je proto velmi vhodné, když se poradci navzájem zkontaktují s některým z úředníků např. ze správy sociální zabezpečení a klienta po vyřešení problémů z hlediska duchovna přeorientují na něj.

K této problematice směřovala i moje další otázka na PhDr. Zdeňka Vojtíška: **Do jaké míry ovlivňuje náboženská orientace poradce a jeho poradenskou činnost?**

„Především je vhodné si uvědomit, že se s každým navzájem ovlivňujeme. Pokud jsme v poradenském procesu, máme jako poradci autoritu a máme tedy možnost druhého člověka daleko více ovlivnit. Řekl bych, že uvědomění si tohoto, je prvním krokem k tomu, abychom takovéto ovlivnění dělali s citem a abychom této pozice nebo autority nezneužívali. První věcí je tedy uvědomění si, že ovlivňujeme.

Ovlivňování je celá škála a budu-li se vyjadřovat za svoji osobu řekl bych, že na jedné straně této škály může být nějaká agitace např. ve prospěch církve, které jsem členem. Následně dále na této škále by mohla být agitace ve prospěch křesťanství. Někde uprostřed škály by mohla být agitace ve prospěch duchovního života nebo náboženství, jako takového a na té druhé straně této škály by mohlo být to, co v rámci poradenství činím a domnívám se, že to k práci poradce patří, tedy ovlivňování směrem k optimismu a k naději. Opravdu se v poradenské práci snažím lidi, kteří přicházejí, povzbudit a snažím se jim dát optimismus proto, aby překonali tu svoji životní situaci, kterou chápou jako náročnou. Domnívám se, že i takovéto ovlivnění může být pro někoho příliš, pro mne však není.

V žádném případě nebudu agitovat za církev, ani za širší náboženství. Velmi bych se zdráhal (a nedělám to), abych z ateisty dělal někoho, kdo je duchovním hledačem, i když přiznávám, že jsou chvíle, kdy v průběhu poradenského hovoru toho druhého člověka napadne, jestli třeba tím, že jeho syn konvertoval do sekty, on jako jeho otec třeba o něco nepřišel, tím že vlastně ten duchovní rozměr života nemá. Nedělám to, že bych mu prostě řekl, „víte vy jako ateista tomu vůbec nerozumíte a váš syn je na tom v podstatě lépe“ nebo něco podobného. Tyto tři věci bych odmítnul a nedělám je, alespoň ne vědomě. Na druhou stranu se vědomě snažím člověka, který přijde s tím, že má v podstatě „v kalhotách,“ že neví co s tím, ovlivnit ve smyslu naděje a optimismu. Samozřejmě přiznávám, že tato naděje a optimismus zřejmě nějakým způsobem souvisí s mým vlastním postojem k životu a pravděpodobně i s nějakou mojí vlastní vírou, ale spíše nepřímou. Není to tak, že by té naději a optimismu, které se jim snažím předat, koukala z bot jako nějaká sláma, víra nebo dogmata, natožpak nějaká instituce.

Osobně se snažím respektovat i ty situace, kdy přichází řekne, že prostě nemá naději a nemá optimismus. Často je to v důsledku onemocnění, kdy ten člověk říká, že kdyby se o něco snažil, že by mu to v té nemoci ublížilo a v tom případě to respektuji. Vždy říkám: „Ano musíte zvážit, jestli do této akce půjdete, zda na to máte i zdravotně nebo i nějak jinak. Pokud se vám zdá, že nikoliv, je to samozřejmě vaše rozhodnutí.“ Tedy i v určitých případech té naděje nebo toho optimismu respektuji, že narážím na vnitřní situaci klienta.“

Úloha státu při ochraně věřících před manipulací ze strany náboženských ideologů nebo zločineckých organizací

V této části rozvedu více svoji myšlenku větší angažovanosti státu v rámci výchovného působení směrem do společnosti. Budu klást důraz na zjevnou angažovanost státu v otázce dodržování zákona (nejen církevního), protože informace v režimu utajení jsou sice strategické, avšak veřejnosti nepřístupné (blíže viz přílohy č. 3, 4).

Jak jsem uvedl výše, jsem přesvědčený, že stát musí deklarovat svoji ochotu bránit náboženskou svobodu i jinak, než jen na papíře.

Je nezpochybnitelné, že prostředí NNH je průběžně monitorováno zpravodajskými službami ČR, nicméně s informacemi, které se jejich činností získají, pracuje relativně málo osob a velmi často se o nich veřejnost dozvídá jen omezeně a cestou zprostředkování přes média.

Pokud je Ministerstvo kultury ČR oprávněné projednávat oznámení o případném porušování zákona, mělo by mít možnost i průběžně cestou např. speciálního policejního týmu monitorovat i NNH na jejichž činnost dosud žádná stížnost nepřišla. Nejedná se o moji snahu kriminalizovat prostředí NNH, ale po seznámení se situací u NNH se sektářskou organizací, může být i případným oznamovatelům v oznámení bráněno, právě ze strany vedení NNH.

Tyto týmy by mohly mít oprávnění vstoupit, na základě pověření Ministerstva kultury ČR, do sídel církví a NNH, kde např. formou dotazníků, které vyplní všichni přítomní členové

společensví, zjistí aktuální situaci v NNH a po jejich vyhodnocení zjistí, zda není ve vývoji společnosti přítomen nějaký sociálně-patologický fenomén.

Samozřejmě záleží na sestavení dotazníku, ale např. v případě, kdy bude kladná odpověď na otázku, zda je někdo z členů NNH trestán izolací bez souhlasu této osoby, musí následovat ze strany Ministerstva kultury ČR a Policie ČR následné opatření. Nevidím ani žádnou překážku v tom, aby se na sestavení dotazníku veřejně podílely i samotné církve nebo i NNH.

Nemusí jít nutně o restrikce vedoucí ihned ke zrušení registrace nebo rozpuštění skupiny, ale přinejmenším bude nutné jednat s představiteli NNH o vzniklé situaci, s cílem sjednat nápravu.

Postup se může samozřejmě opakovat, ale při neodstranění problémů, by mohla policie získat od soudu i povolení k prohlídce objektu a výslechům členů NNH na základě kterých může být i zahájeno trestní stíhání zainteresovaných osob a to i s využitím občanské povinnosti oznámení trestného činu, v případě jeho zjištění.

Je pro mne naprosto nepřijatelné sledovat hrůzné záběry týraných dětí z prostředí NNH, s omluvou ze strany státu, že toto je daň ze svobody náboženského vyznání a přesvědčení.

Jak jsem uvedl, tuto oblast sledují zpravodajské služby, ale jejich činnost je skrytá a nepůsobí preventivně. Je nutné nastavit pravidla, která budou všem jasná a jejichž naplňování nebude ze strany církví nebo NNH pocíťováno jako persekuce ze strany státu.

Výše uvedený návrh se vztahuje spíše k situaci, která již nastala, ale i prevencí lze do jisté míry zabránit vzniku sociálně-patologickým jevům uvnitř NNH a nejen v nich.

Pan PhDr. Zdeněk Vojtíšek mi odpověděl následující na otázku: ***Jaká je možnost výchovného působení v rámci školského systému v oblasti sekt a sektářství?***

„Jsem skeptický vůči programům, které by byly vysloveně protisektářsky zaměřené. Před nedávnem mne pozvala na přednášku třídní učitelka mého syna na základní školu a chtěla slyšet něco o nebezpečí sekt, což jsem jednoznačně odmítnul, resp. mluvil jsem o něčem jiném, ale nakonec byla i ona spokojená. Domnívám se, že tudy cesta nevede.

Pedagogové by měli být informováni o problematice sektářství, ale informování by měli být jenom pedagogové. Pedagogové na středních školách, ale určitě na základních školách, by neměli žáky seznamovat se seznamy sekt nebo popisovat teologii Svědků Jehovových nebo Moonistů, či hnutí Hare Krišna. Sami by o problematice sekt měli něco vědět, ale jejich působení by nemělo být takto přímočaré, ale spíše nepřímé a ve dvou oblastech.

Myslím si, že by měli pedagogové přidat v tom, do čeho se jim nechce podobně jako do sexuální výchovy a totiž do výchovy k určité duchovnosti. Naznačit dětem, že duchovní rozměr života je možný. Tím nechci říci, že ze všech dětí udělají křesťany, muslimy nebo příslušníky New Age, ale naznačí, že pro všechny kultury po všechna století hrálo duchovno ne nevýznamnou roli. Tedy duchovní život člověka je něco co je normální a je dobré s ním počítat. Dokonce jsem takový extrémista, že bych se přimlouval v podstatě za nějakou náboženskou výchovu, ale spíše ve smyslu religionistiky, než ve smyslu nějaké konfese. Přimlouval bych se za rozhovor o smyslu života, za rozhovor nad žebříčkem morálních hodnot, atd. Mluvíme-li o nějaké sociální patologii, o nějakém nebezpečí, potom jsou v největším nebezpečí lidé, kteří jsou natolik mimo kontext, natolik neinformováni, že když se jim pootevře duchovní svět v nějaké sektičce nebo nějakým plakátem, který je osloví, reagují na to podobně, jako když létají můry za světlem. Nemají vypěstované kritické instinkty. Bylo by rozhodně dobré mluvit na školách o duchovním životě, jako o něčem naprosto přirozeném.

Myslím si, že situace se stále zlepšuje, alespoň jak to monitoruji od svých dětí. Zdá se mi, že hlavně u mladých pedagogů se z náboženství jakoby sfoukává prach staromódnosti a nepatřičnosti, který vadí v normální komunikaci.

Druhou věcí, kterou by pedagogové opravdu mohli změnit je, že by v rámci vzdělávání mluvili se žáky o manipulaci. Toto cítím jako veliký defekt, ale zase nejde jenom o náboženskou

manipulaci. V podstatě se jedná o otázky sociální psychologie o vlivu prostředí na člověka, o tom jak rádi vyhovíme nebo o tom jak na nás působí druzí lidé obecně, ale i např. v obchodě, v politice, v reklamě a samozřejmě třeba někde okrajově i v náboženství. Nemělo by se tedy jednat o výchovu proti manipulaci v sektách, ale spíše manipulaci ukázat na přirozených situacích, třeba právě v tom obchodě. Pokud se mladí dozvědí, že je tu určité nebezpečí, že nikdo není imunní proti vlivu manipulace (např. reklamy), následně si tuto situaci naprosto přirozeně převedou do náboženské oblasti, aniž by o tom musel učitel výslovně mluvit. Naprosto není nutné někoho strašit a někdy jakoby zadělávat na konflikt tím, že se budeme všichni bát Svědků Jehovových nebo někoho takového.“

Za myšlenku o určité výchově proti manipulaci v rámci vzdělávacího systému, jsem byl panu PhDr. Zdeňku Vojtíškovi velmi vděčný, protože pro mne bylo povzbuzující zjištění, že problém má nějaké řešení ještě v době, kdy k němu nedošlo. Prevence je vždy mnohem výhodnější pro společnost, než řešení případných důsledků sociálně-patologických jevů. Ostatně podobné možnosti řešení jsem již naznačoval v předchozích částech práce. S ohledem na určitou nezařaditelnost výchovy proti manipulaci, by bylo možná vhodné zamyslet se nad sociální pedagogikou, jako možnou vědou, která tuto výchovu teoreticky zastřeší.

Mohlo by se v podstatě jednat o moderní verzi dříve vyučované občanské výchovy, která by však nebyla ovlivňována politicky nebo skrytými zájmy nějaké skupiny naší společnosti. Tato výchova by učila děti vnímat svět pozitivně, s vědomím neustálého překonávání překážek, které nám jsou osudem na cestě životem stavěny do cesty. Měli by se naučit zdravému životnímu stylu, který je naučí vnímat druhé lidi jako partnery, nikoliv jako konkurenty. Možná by je mohla i naučit většímu respektu k tradicím a hodnotám, na kterých je naše západní společnost postavena, tzn. naučit se vnímat historii v kontextu sociálního vývoje společnosti na našem území, jehož nedílnou součástí byl i vývoj duchovní.

Dílčí závěr

Problémy sociálně-patologických jevů uvnitř NNH nejsou problémy úzké skupiny lidí, kteří tvoří náboženské společenství, ale stejné problémy řeší i lidé ve většinové společnosti. I když se stát snaží omluvit určité problémy v souvislosti se sociální patologií sektářských společností, pravdou je, že je za ni zodpovědný a lze si těžko představit, že je na někom jiném, kdo může situaci řešit. Pokud by se o změnu pokusil jednotlivec nebo i nějaké občanské sdružení, bude vždy odmítnuto s podezřením z nějakých postranních úmyslů.

Pokud se občan ve prospěch státu vzdává své absolutní svobody, je stát na druhou stranu povinen občanovi pomoci i v případě, když nedokáže překonat nějakou životní krizi, která nastane v důsledku omezení jeho svobody ze strany státního aparátu. Pokud dnešní ekonomika produkuje „pracovní zdroje“ a ne spokojené občany, kteří vnímají svůj život z perspektivy rodiče svých dětí, je velmi laciné tvrdit, že se jedná o selhání jedince či zanedbatelné skupiny osob.

Přijetím odpovědnosti za současnou situaci ze strany státu může být právě výchova na školách, která bude zaměřena na zdravý životní styl s cílem připravit naše děti na určitou rozporuplnost našeho světa, kdy se ideály velmi zásadně odlišují od skutečnosti.

Vzhledem k tomu, že se výchova týká sociálního systému společnosti, je na místě nabídnout sociální pedagogiku jako možné teoretické zastřešení eventuálního vyučování na školách.

4. Srovnání současné situace náboženských společností v ČR s EU a srovnání se situací ve světě

S ohledem na velmi problematickou možnost výzkumu daného zaměření práce a mé osobní situaci (studium při zaměstnání), jsem výzkum neprováděl. Vědom si toho, že do jisté míry i literatura zabývající se touto problematikou (NNH v ČR) není příliš obsáhlá, obrátil jsem se na uznávané odborníky v problematice sociálně-patologického chování v ČR.

Prvním z nich byl doc. MUDr. Prokop Remeš, který byl velice laskavý a udělal si na mne čas, za což mu tímto děkuji. Snažil jsem se zjistit, zda vnímá v současné společnosti nějaké nebezpečí ze strany NNH. Zda je v ČR aktivní nějaké společenství, které je pro naši společnost hrozbou.

Z odpovědi vyplynulo, že v současné době nevnímá žádné zvýšené riziko ze strany nějakého známého NNH. Poukázal však na možnost nebezpečí ze strany NNH, které jsou k nám importovány i s doktrínami, které jsou nebezpečné a ohrožující samotný základ naší kultury obecně (tzv. západoevropská kultura). V této souvislosti zmínil možnost takového nebezpečí právě ze strany islámu. S ohledem na stále větší angažovanost české politiky na dění v zahraničí, samozřejmě stoupá i riziko nějakého ataku ze strany nějaké teroristické skupiny, která může vzniknout na platformě např. islámského náboženství.

S ohledem na moji vlastní studijní činnost a poznatky z dostupné literatury a internetu se domnívám, že tvrzení pana MUDr. Prokopa Remeše je spíše hypotetické, než reálné (více viz. přílohy č. 1, 2, 3, 5).

Pro tuto práci se jako mnohem přínosnější jevila moje spolupráce s panem PhDr. Zdeňkem Vojtíškem, který vyučuje na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a zároveň se zabývá pastoračním poradenstvím v oblasti sektářství v ČR. Významným způsobem přispívá i ke komunikaci mezi náboženskými společnostmi a církvemi tím, že se podílí na vydávání časopisu Dingir, kde se věnuje duchovním tématům. Pan PhDr. Zdeněk Vojtíšek je

i členem Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, kde je i kontaktní místo pro eventuelní klienty ze sektářského prostředí.

Vzhledem k jeho ochotě jsem se s ním dne 12. 2. 2008 sešel k rozhovoru, ze kterého jsou jeho významné části uveřejněny v této práci.

4.1 Současná situace nových náboženských hnutí v ČR

O aktuální situaci stavu sektářství v NNH na území ČR jsem v běžně dostupné literatuře nenašel informace, plně se tedy spoléhám na zkušenosti z poradenství pana PhDr. Zdeňka Vojtíška, který odpověděl na následující otázku: ***Jaká je situace sekt a sektářství v ČR?***

„Pro mne je nejhorší otázkou otázka nebezpečí, protože to je velice relativní. Určitě bychom se všichni shodli, že zjevné nebezpečí je u násilných trestných činů. Druhý okruh nebezpečí, o kterém bych se chtěl zmínit, je nebezpečí u náboženských doktrín, které ohrožují život. Pro příklad již klasická doktrína odmítnutí transfúze krve u svědků Jehovových, ale obdobných doktrín je mnoho. Existují další náboženské skupiny, které odmítají např. lékařskou péči, ale je jich poměrně málo. Zpět k prvnímu okruhu. Rád bych se pokusil rozbourat tu představu, že násilí nebo nejkřiklavější podoby nebezpečí, které vyplývají z nových náboženských hnutí, tkví jenom v samotných komunitách nových náboženských hnutí. Toto násilí, toto nebezpečí je vždy v konfliktu s většinovou společností, alespoň jak to osobně chápu. Je to naprosto přirozené, protože nové náboženské hnutí je hnutí protestní a z toho protestu nutně vzniká nějaký konflikt. Od menších konfliktů, o kterých často víme až k těm větším. Dokonce v některých skupinách se tento konflikt stupňuje a může vést nakonec až k tomu, že je náboženská menšina násilně potlačena, jako se to dnes děje v Číně (s hnutím Falung-kung). Další možností je snaha se v té nouzi, v tom konfliktu snažit rozpoutat 3. světovou válku, jako například hnutí Óm-širikjó v roce 1995. Vždy vidím tyto nejnebezpečnější činy jako výsledek konfliktu.

Otázka směřovala do současnosti, ale na tomto pohledu je nepřijemné to, že nedokáže a ani nechce identifikovat nové náboženské hnutí. Nedokáže a nechce říci, že to a to náboženské hnutí je nebezpečné. Protože vždy záleží na většinové vnější společnosti a na její reakci.

Ze zkušenosti bych řekl, že konflikt se nakonec může týkat každého náboženského hnutí a zrovna tak snad u každého nového náboženského hnutí se lze tomu konfliktu vyhnout. Velmi nerad bych řekl, že nové náboženské hnutí "A" je nebezpečnější než náboženské hnutí "B", protože v podstatě určitým vývojem se náboženské hnutí "B" může stát konfliktnější než nové náboženské hnutí "A". Jako takový úsměvný příklad uvádím na přednáškách kontakterní s mimozemšťany. Když začnu mluvit o Ivo Ašteru Bendovi, obecenstvo se směje a říká, jéjéj to jsou ti neškodní blázni apod. Myslím si, že tato skupina není nijak nebezpečná a nic zvláštního od ní nehrozí. Je malá a okrajová, přesto si trůufám tvrdit, že v době, kdy intenzivně očekávali konec světa a odlet na Jupiter, tzn. nejméně v roce 2000 a v roce 2002 (možná i někdy v budoucnosti), by tento odlet na Jupiter mohl proběhnout formou hromadné sebevraždy a nikdo bychom se nestačili divit.

Tedy hranice mezi tím, zda je nějaké hnutí naprosto neškodné, možná i směšné a hranice mezi tím, jestli je jiné hnutí nebezpečné, je zcela nepostřehnutelná. Záleží na vnitřní dynamice toho hnutí, ale také záleží na tom, jak na tuto dynamiku reaguje vnější společnost. Zda a jak se konflikt vyvine a kam dojde. Rád bych k tomuto zdůraznil, že hodně konfliktní vývoj se týká velmi malého počtu nových náboženských hnutí, i když se o nich hodně píše a dělají se v populárních časopisech různé tabulky, kde kdo spáchal jakou sebevraždy a vypadá to, že nová náboženská hnutí nedělají nic jiného, než že páchají sebevraždy. Realita je však taková, že se to týká velmi malého počtu hnutí.

Ptal jste se na to, jak vypadá situace dnes, zda je nějaký nárůst nebo setrvalý stav. Řekl bych, že pokud vývoj budeme chápat ve smyslu výše uvedeného, tak ten současný vývoj je nadějný nebo nadějnější než, že by směřoval k něčemu, co bych chápal jako vývoj k něčemu horšímu a to ze dvou důvodů. Jednak to mají nová náboženská hnutí v této individualistické době relativně dost těžké. Je vysoce nepravděpodobné, že nové náboženské hnutí získá desítky nebo stovky lidí nebo bude hrát nějak významnější roli, aby se v tomto velikém počtu stala nějakou silou, která by ohrozila společnost, nicméně může samozřejmě ohrozit sebe. To může nakonec ohrozit jeden nebo dva lidé, ale čím je naše společnost více atomizovaná a individualizovaná, tím toto nebezpečí pomaličku klesá.

Druhá věc kterou zmíním, je ambivalentní a trochu to nebezpečí snižuje. Dalo by se to možná shrnout pod pojem tolerance většinové společnosti, která (myšleno tolerance) by zabránila eskalaci konfliktů. Nejsem si úplně jistý, jestli je to tolerance té většinové společnosti, skoro si myslím, že je to spíše lhostejnost, která jak ukazuje „Kuřimská kauza“, velmi rychle přeroste ve stav paniky a díky médiím by z tolerance mohla vzniknout situace, která by mohla to náboženské hnutí do toho konfliktu dohnat. Slovíčko tolerance používám trochu s rozpaky, ale druhá strana mince a trochu nadějnější je, že západní společnost, již jsme i my součástí, se v těch posledních 20 letech hodně naučila směrem ke způsobu chování k náboženským minoritám. Bodem zlomu bylo pro USA Waco v roce 1993 (David Koresh), pro západní Evropu tím snad byly hromadné sebevraždy Řádu slunečního chrámu v roce 1994, 1995 a 1997. Řekl bych, že západní společnost se lépe naučila zacházet s novými náboženskými hnutími, a proto by ta konfliktnost nemusela být stupňována právě ze strany většinové společnosti.“

4.2 Srovnání situace náboženské svobody v ČR a EU a srovnání se situací ve světě

Situace náboženské svobody v prostředí české společnosti byla popsána výše. Domnívám se tedy, že je do jisté míry možné prohlásit, že obdobná situace bude i v ostatních státech bývalého socialistického bloku. Samozřejmě s vědomím právě etnicko-náboženského konfliktu v Kosovu a jeho následné vyhlášení samostatnosti, které je světovou diplomacií přijímáno poměrně rozpačitě. Samostatnou kapitolou je situace v Rusku, která je velmi nepřehledná a je velmi těžké oddělovat nacionalistické nálady ve společnosti od náboženské nesnášenlivosti. Tedy i situace ve východní Evropě se zlepšuje.

Nechci se pouštět do hodnocení různých národů a jejich religiozity, protože historický vývoj v rámci jejich společnosti zanechal různé stopy. Mnohé národy balancují nad hranicí bídy (např. Albánie, Rumunsko), je tudíž obtížné hovořit, kde má taková společnost změnit svůj přístup k čemukoliv, protože na otázky související s náboženskou svobodou zbývá často čas, až po vyřešení zásadních ekonomických problémů státu.

Lze předpokládat, že pokud není stav již dnes ideální, bude se v čase tato situace zlepšovat a to i z důvodu velké migrace lidí v rámci EU, ale i v rámci migrace a turismu mezi ostatními státy světa.

Západní svět měl také samozřejmě problémy ekonomického rázu, ale v podstatě většinu z nich vyřešil do 80. let 20. století, kdy byla politická vůle i atmosféra v západní společnosti nakloněná k řešení problémů v otázce náboženské svobody a tolerance státu vůči NNH. I když ani zde není stav zcela ideální, je již na uspokojivé úrovni.

Situace ve světě je velmi rozmanitá. Pokud uvedu např. USA, které mají většinou vlastní a specifický způsob komunikace státního aparátu se svými občany, je z hlediska jejich výkladu osobních svobod člověka (tedy i náboženské svobody) systém nastaven tak, aby vzniku a činnosti NNH nebránil.

Zůstává otázkou, zda se ve státě, který nejenom své občany sleduje ohromujícím počtem tajných služeb a různých bezpečnostních složek, zda takový stát zároveň touto činností nepopírá vlastní podstatu svobody člověka? Na této skutečnosti je nepříjemné i to, že podobné trendy jsou zaznamenávány i v EU.

Rozhodně souhlasím s účastí státu na společenském životě, ale dávám přednost účasti transparentní, nikoliv účasti skryté nebo jednostranně direktivní.

Naprosto jiná situace současné doby vládne na blízkém východě. S ohledem na moji účast v zahraniční vojenské misi v Irácké republice, mohu uvést několik postřehů od iráckých občanů, se kterými jsem měl možnost mluvit. Jednalo se tedy vždy o vzdělané lidi, kteří žili v rámci své komunity nadstandardním životním stylem.

Vyznávali šíitskou variantu islámu, přesto nebyli netolerantní. V podstatě celou situaci vnímali jako vpád křesťanského světa do jejich nábožensko-kulturního prostředí a jejich boj vnímali jako spíše národní odboj proti okupaci cizí moci. V tomto jsem jim musel dát do určité míry zapravdu, protože v roce 2006, kdy jsem byl v Iráku nasazen, jsem měl často pocit,

že napětí zde vytváří právě přítomnost cizích sil. Bylo pro mne naprosto nepochopitelné, jak může např. dojít k situaci, že v hlavním městě provincie Al Basrah, byl v této době nedostatek pohonných hmot do automobilu, i když z iráckých přístavů neustále vyplouvaly do světa tankery s iráckou ropou.

Vnímám tuto situaci jako střet dvou velkých civilizací, který se odehrává i v jiných rovinách, než jen rovině náboženské. V ovzduší vzájemné podezřívavosti je nesnadné nacházet věci, které tyto dvě civilizace spojují, většinou jsou zdůrazňované rozdíly. Globální svět potřebuje ropu z blízkého východu, na druhou stranu je vyvíjen tlak na co možná nejmenší náklady na průmysl, v důsledku čehož mohou vznikat i diplomatické roztržky (např. v roce 2008 Rusko a Ukrajina v otázce ceny zemního plynu).

Současný terorismus je s náboženstvím spojovaný oprávněně jen z části, protože za ním stojí často i ekonomické zájmy různých skupin, přechod muslimských států na jiné formy státní správy a samozřejmě nárůst nacionalismu v regionech současných konfliktů. S ohledem na evidentně nevyváženou situaci v otázce vyspělosti zbraní zúčastněných stran, ale i geopolitické situaci, jsou určité formy terorismu zavlékány do samotného středu západního světa, kde jsou z pohledu radikálů mnohem efektivnější..

Islám ve své ryzí podobě není problematický, pouze využívání nebo i vědomé zneužívání této náboženské doktríny staví celý islámský svět do pozice krvelačných nepřátel celého západního světa.

4.3 Predikce vývoje náboženského života v ČR

PhDr. Zdeňku Vojtíškovi jsem položil i na toto téma otázku: ***Jaký předpokládáte vývoj v oblasti sekt a sektářství v ČR?***

„Mám za to, že NNH budou vznikat neustále. Vznikala i v minulosti a zvláště dnes je v ČR prostředí, kde vznikat mohou. Především proto, že globalizovaný svět přináší množství nových impulsů, tzn. přináší množství nových možností různých duchovních cest. Navíc máme

náboženskou svobodu, ve které vznikat mohou, zatímco ve středověku byl jejich vznik v našem prostředí podstatně těžší. Myslím si tedy, že NNH budou stále vznikat, ale možná se změní.

Jsem přesvědčený, že NNH budou mít v naší společnosti stále menší vliv na obyčejné lidi. Těžko můžeme očekávat, že v nejbližší době vznikne nějaká desetitisícová nebo patnáctitisícová církev nebo náboženské společenství. Budou to spíše menší společenství, které budou čím dál tím méně zaměřené na spasení celého světa. Příkladem mohou být např. Svědci Jehovovi, kteří chodí dům od domu a mají vnitřní touhu spasit celý svět. Podobný cíl činnosti má nakonec i Nová Akropolis, která oslovuje lidi spíše prostřednictvím plakátů, časopisu nebo pomocí internetu.

Stále častěji bude docházet ke vzniku skupin, které budou chtít spasit jenom sami sebe, které si budou chtít hlavně rozvinout svůj vlastní duchovní život, což je patrné již dnes. Budou chtít získat především svoje vlastní duchovní zážitky, být pokročilí, získat z toho duchovního života co nejvíce pro sebe, čímž se jejich duchovní život bude privatizovat a svým způsobem posunovat do určitého způsobu konzumního života. Svědkové Jehovovi jsou zde dnes pro nás, ale časem budou přecházet k jejich vlastnímu konzumu, pro jejich vlastní duchovní život.

Co se týká nebezpečí islámu, bych v nadsázce řekl (nemyslím to úplně váženě), že více než islám nás ohrožuje náš strach z islámu. Mám za to, že současný islám (pokud vůbec toto slovo použijeme, protože rozdíl mezi tureckým islámem, arabským islámem a indickým islámem je propastný) má velký problém sám se sebou, lépe řečeno problém s modernizací. Je to problém, který západní společnost prožívala celé 19. století a první polovinu 20. století a tím je problém, jak se vyrovnat s moderní společností. Jsem přesvědčený, že to co dnes na západě chápeme jako problém islámu, je v prvé řadě islámsko-islámský problém. I islámský terorismus, který se někdy zaměřuje na západní cíle, je v prvním plánu a v první linii islámsko-islámský problém, který se snaží zatáhnout západ do tohoto zápasu. Někdy má za cíl západ, protože se někdy západ obrací k islámským státům, k islámským elitám, které jsou prozápadní.

Samozřejmě nám může např. dnes večer hrozit teroristický útok, toto nelze nějak vyloučit, ale v celé ČR je muslimů velmi málo a i kdyby jejich počet vzrostl, což se může stát, není tím nikde dáno, že tito muslimové budou vést zápas proti nám jako západnímu světu.

Spíše naopak se podle mé zkušenosti zdá, že muslimové velmi oceňují západní způsob života, naši svobodu, které se zde mohou těšit. Rozumím tomu tedy tak, že náš strach z islámu je vodou na mlýn islámským radikálům, kterých je zatím mezi muslimy poměrně málo, ale čím více se strašíme a čím více proti nim bojujeme, tím více těchto radikálů vytváříme. Opravdu nevidím jako problém současného západu a České republiky islám jako takový.“ (srovnej s přílohou č. 5, pozn. autora práce)

Výše uvedená slova rozvinula moji myšlenku z předchozí části práce především o rozměr vnitřního konfliktu uvnitř islámského světa, který se brání modernizaci. Při jakékoliv změně se vždy vytváří nejméně dva tábory názorových skupin. Jedna hájí současný stav (současní radikálové nebo teroristé) a druhá skupina je pro modernizaci doktríny v důsledku vývoje společnosti (většina islámského světa). Tyto dvě skupiny se snaží prosadit vlastní vizi vývoje. Z nevyváženosti počtu stoupenců vyplývá snaha radikálů oslovovat stále více lidí, aby jejich vliv v islámské společnosti vzrůstal.

Není nic jednoduššího, než se dogmaticky odvolávat na korán či jinou knihu, která mezi muslimy požívá velké úcty. Pokud do tohoto boje zapojí radikálové i ekonomicko-politické zájmy, mohou získat podporu i u významné části společensky uznávaných celebrit. Následuje jednoduchý model, který v podstatě říká, že kdo není s námi, je proti nám. Protože s radikály je pravda i bůh (jak říkají), jsou ostatní nevěřící a brání jim v cestě, pokud se neobrátní na islám.

Teroristické útoky ve světě mohou být však i do jisté míry formou demonstrace síly, ale i způsobem jak zvýšit svůj vliv na politickém dění v zájmové zemi nebo v rámci celosvětové politiky.

4.4 Dílčí závěr

V otázce tolerance české společnosti k současným nebo vznikajícím NNH lze do budoucna počítat se stále lepší situací. Společnost není vůči NNH ve své podstatě nepřátelská, nedorozumění ke kterým dochází, pramení z neznalosti problematiky nebo z neochoty přijímat nové věci obecně.

Na druhou stranu se svět ČR stále přibližuje, protože jsme součástí EU a problémy jakéhokoliv státu na světě ovlivňují situaci ve stále větším počtu států, právě v důsledku globálního světa. Z tohoto důvodu pro naši situaci nemusí být do budoucna velké vítězství, když na našem území bude situace ideální, ale např. na blízkém východě bude situace velmi nestabilní a to i s ohledem na celosvětovou migraci obyvatelstva. Migrující lidé sebou přinášejí svoji kulturu, svoje tradice, postoje a zvyky. Je jisté, že při jejich vysokém počtu bude muset hostitelský stát postupovat k jejich náboženství opět s tolerancí, které navíc musí naučit i imigranty, kteří mají spíše snahu vytvářet ghetta.

Závěr

Občanská společnost v České republice se postupně učí tolerovat odlišnosti ve vyznání víry nebo náboženského přesvědčení u nových náboženských hnutí nebo církví vzniklých na našem území, ale i náboženských společností, které k nám přicházejí v důsledku celosvětové migrace.

Právo na svobodné vyznání víry nebo náboženského přesvědčení je deklarováno v Ústavě ČR, konkrétně v Listině základních práv a svobod. Otázkou zůstává, zda vždy stát chrání náboženskou svobodu občanů ČR bez toho, aniž by opomíjel chránit jiné občanské svobody, např. u dětí a mladistvých.

Vždy je nutné vést dialog, pokud se jedná o tak citlivou otázku jako jsou náboženská práva. Pokud se dnešní zahraniční politika našeho státu svým způsobem vymyká tradičním postojům okolních států, lze si představit, že se prostor ČR může stát i cílem nějakého teroristického činu. V důsledku tohoto, je však krajně nevhodné označovat za viníky současného stavu islámského radikalismu, všechny následovníky islámu a strašit tím, okolní společnost. Podobně nevhodné je strašit společnost tajemnými sektami, které se mají snažit prvoplánově jen člověka poškodit a v důsledku tohoto vyvolat potřebu ve společnosti se od nich jednoznačně distancovat, bez přiznání spoluodpovědnosti společnosti i za jejich vznik a jejich podobu.

Stát se problematikou sektářství v ČR zabývá, ale spíše po linii tajných služeb nebo vědeckých institucí, které nemohou vždy efektivně zakročit v případě výskytu nějakého sociálně-patologického jevu. Stát situaci spíše jen monitoruje, ale tato situace někdy vyžaduje mnohem aktivnější a transparentnější přístup ze strany státu, ale i ze strany společnosti.

Problematikou nebezpečí islámu jsem se zabýval spíše jen okrajově, protože v podmínkách české společnosti je jeho vliv na situaci nových náboženských hnutí velmi nepatrný. Samozřejmě nelze vyloučit případnou radikalizaci nějaké části islámské komunity např. v důsledku zahraničních vlivů (působení nějakého nového radikálního vůdce v ČR).

Resumé

Práce nastiňuje problematiku sekt, resp. nových náboženských hnutí z pohledu sociální pedagogiky, protože většinou se touto problematikou zabývají jiné vědní disciplíny (psychologie, teologie a psychiatrie), které se problémem sektářství v ČR zabývají především z odborného hlediska a na specializovaných pracovištích.

Veřejnost je z tohoto důvodu do jisté míry ochuzena o informace, které by její přístup k tomuto sociálně-patologickému jevu mohly ovlivnit směrem k větší toleranci.

V práci jsou popsány metody působení vůdců na příslušníky sektářsky organizovaných nových náboženských hnutí. Zabývá se i vztahy uvnitř společenství, duchovním vývojem člověka a omezováním osobnostního růstu v prostředí sektářsky organizovaných skupin.

V některých otázkách se autor spoléhal na praktické a odborné zkušenosti PhDr. Zdeňka Vojtíška, jehož osobní názor je inspirující, dále spoléhal na odbornou a populární literaturu a nakonec uvádí i vlastní názor na dané téma.

Cílem práce bylo podat o fenoménu extrémistických náboženských hnutích objektivní informace a nabídnout možné využití sociální pedagogiky v prevenci popisovaného sociálně-patologického jevu, ale i při řešení resocializace osoby, která opustila nové náboženské hnutí se sektářskou strukturou.

Anotace

Tato práce se zabývá problematikou nových náboženských hnutí na území České republiky z pohledu sociální pedagogiky. Jsou zde popsány mechanismy získávání nových členů sektářsky organizovaných hnutí a jejich život uvnitř náboženské skupiny, ale i možnost spolužití s většinovou společností. Práce obsahuje i návrh možnosti prevence vzniku závislosti na vlivu manipulace vůdce uvnitř nových náboženských společností. Je zde i posouzení situace v české společnosti, protože je podobná se situací v nových náboženských společnostech. Součástí práce je i rozhovor se známým odborníkem na problematiku nových náboženských hnutí panem PhDr. Zdeňkem Vojtíškem.

Klíčová slova: *sekta, sektářství, vymývání mozků, manipulace, terorismus, islám, církev, nová náboženská hnutí*

Annotation

This thesis deals with the issue of new religious movements on the territory of the Czech republic from the point of view of Social pedagogy. There are described the mechanisms of recruiting new members of sect-like movements, and their life inside these religious groups, and also the possibility of their coexistence with the major society. The thesis also includes a proposal of possible prevention against the rise of addition to the influence of the sect leaders (inside new religious societies). An appreciation of the situation in Czech society is appended, as it is similar to the situation in new religious movements. On part of the thesis is an interview with well-known expert on the topic of new religious movements, Mr. PhDr. Zdeněk Vojtíšek.

Text key words: *sect, denominationalism, brainwashing, handling, terrorism, Islam, kirk, new religious movements*

Literatura a prameny

1. VOJTÍŠEK Z. , *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. Brno: L. Marek, 2005.
ISBN: 80-86263-69-X
2. POKORNÝ V. ; BLAŽEK R. ; TELCOVÁ J. , *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN: 80-86568-07-5
3. PORTERFIELDOVÁ M. K. , *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.
ISBN: 80-7106-233-2
4. VOJTÍŠEK Z. , *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, Alfa Publishing, 2007. ISBN: 978-80-86851-64-8
5. FOWLER J. W. , *Stages of Faith*. San Francisco: Harper & Row, 1981. ISBN: 0-06-062840-5
6. REMEŠ P. , *Mysleli jinak*. Časopis Dingir č.4, Praha, 1998.

Elektronické zdroje

www.dingir.cz

www.sekty.cz

www.mkcr.cz

www.mvcr.cz

www.bis.cz

www.vzcr.cz

www.uzsi.cz

Přílohy

1. Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2006 - výňatek	I
2. Informace k problematice extremismu na území ČR v roce 2006 - výňatek	V
3. Zpráva o činnosti Vojenského zpravodajství za rok 2006 - výňatek	VII
4. Bezpečnostní informační služba – výroční zpráva za rok 2006 - výňatek	IX
5. Integrovaný proces muslimů v České republice – výňatek	XIII
6. Informace o Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů	XIX

Příloha č. 1

Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2006.

(- výňatek)

Úvod

Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2006 (dále jen „zpráva“) byla zpracována Ministerstvem vnitra (dále jen „MV“) z podkladů Úřadu vlády, Ministerstva spravedlnosti („MS“), Ministerstva obrany („MO“), Ministerstva financí („MF“), Ministerstva kultury („MK“), Ministerstva práce a sociálních věcí („MPSV“), Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy („MŠMT“), Ministerstva průmyslu a obchodu („MPO“), Ministerstva dopravy („MD“), Ministerstva zahraničních věcí („MZV“), Ministerstva životního prostředí („MŽP“), Bezpečnostní informační služby („BIS“), Národního bezpečnostního úřadu („NBÚ“), Nejvyššího státního zastupitelství („NSZ“), Úřadu průmyslového vlastnictví a Úřadu pro ochranu osobních údajů...

2. Vývoj jednotlivých druhů trestné činnosti a bezpečnostních rizik.

2.2 Vývoj jednotlivých druhů trestné činnosti. Rozbor jednotlivých problematik v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku.

2.2.8 Terorismus

Terorismus

Současná **situace v ČR je z hlediska teroristických projevů klidná**. ČR se v průběhu roku 2006 nestala dějištěm žádné akce, kterou lze označit za teroristický útok klasického charakteru, tedy politicky motivované násilí, jehož účelem je (vedle případných obětí a škod na místě útoku) zejména vyvolání atmosféry strachu ve společnosti, což je prostředek pro dosažení konkrétního cíle. Např. donutit vládu, příp. jiné státní autority k provedení určitých kroků (propuštění vězňů, stažení vojsk ze zahraničních misí apod.).

Na druhou stranu byly v průběhu roku zaznamenány určité výhrůžky a další skutečnosti, svědčící o ohrožení ČR ze strany terorismu. Na přelomu měsíců září a října 2006 kulminovala opatření, zaměřená na ochranu *objektů Židovské obce dislokovaných především na území hl. m. Prahy*.

Z pohledu terorismu lze hodnotit ČR jako území využitelné k zabezpečení logistické podpory pro nadnárodní teroristické organizace nebo jako území příhodné k tranzitu teroristů do dalších zemí Evropy. Předpoklady k tomu vytváří výhodná geografická poloha ČR, její členství v EU a předpokládané začlenění do tzv. Schengenského prostoru (přístup k Schengenské dohodě umožní pohyb mezi členskými zeměmi bez cestovních dokladů). Vzhledem k tomu, že ČR dosud nebyla terčem teroristického útoku, je zde také ze strany teroristů předpokládána nižší úroveň ostražitosti veřejnosti i úřadů. **Zároveň existuje důvodné podezření na přítomnost a opakovaný transit kontaktních osob některých zahraničních teroristických skupin na území ČR. Na území ČR byl zjištěn zájem o nákupy zbraní či technologií ze strany osob podezřelých ze spolupráce s teroristickými organizacemi a byly zaznamenány i snahy o založení poboček zahraničních nevládních organizací, podezřelých z podpory terorismu.**

Ačkoli se nejedná o klasické teroristické akce, je pro ČR značně znepokojující občasný výskyt incidentů, kdy dochází k použití nebo k výhrůžce použití výbušnin (ale i chemických a biologických látek) při akcích kriminálního charakteru bez politického podtextu („vyřizování účtů“ mezi zločineckými skupinami, případy vydírání, adresované státu, resp. jiným veřejným nebo soukromým subjektům).

Podcenit nelze ani možné ohrožení zájmů ČR v zahraničí (zastupitelské úřady, členové vojenských misí, jednotliví občané, včetně turistů).

Jedním z nejčastěji zmiňovaných možných motivů případného teroristického útoku na území nebo proti zájmům ČR je angažování státu v aktuálním globálním protiteroristickém úsilí, včetně nasazení kontingentů v Iráku a Afghánistánu, nebo poskytování prostorů pro vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa.

Jako potenciální pachatelé případných teroristických aktivit by mohli figurovat jak cizinci (tranzitující či krátkodobě nebo dlouhodobě usazení v ČR), tak domácí extremisté z ultralevé či ultrapravé části politického spektra. Vyloučit zcela nelze ani zapojení rezidentů zahraničních rozvědek nebo akce psychicky narušených osob.

V souvislosti s tím patří mezi nejvíce exponované cíle potenciálního teroristického útoku v ČR zastupitelské úřady některých zemí nebo zařízení související s civilním letectvím. Pominout nelze ani tzv. „měkké“, nestřežené cíle, ať již infrastrukturní povahy nebo charakteristické přítomností velkého počtu osob (pražské metro, hypermarkety, objekty Židovské obce, významné průmyslové či další objekty, školy a školská zařízení nebo větší kulturní a sportovní akce).

Opatření

Navzdory dosud v zásadě klidné situaci se ČR na eventualitu konfrontace s terorismem soustavně připravuje. Přijímáním konkrétních opatření dochází a bude docházet k postupnému nárůstu připravenosti ČR na případné ohrožení ze strany terorismu. Sumarizací dosud dosažených výsledků a nově navrhovaných opatření (zejména zahraničně-politického, logistického, legislativního, organizačního a analytického charakteru) je dokument Národní akční plán boje proti terorismu. Jeho aktuálně platné znění (pro léta 2005 – 2007) bylo schváleno usnesením vlády ze dne 16. listopadu 2005 č. 1466. Další aktualizace dokumentu se předpokládá v průběhu roku 2007.

Se snahou o zefektivnění operativních aspektů boje proti terorismu souvisí usnesení vlády ze dne 13. září 2006 č. 1060, ke koordinaci činnosti zpravodajských služeb ČR při vyhodnocování informací, důležitých pro bezpečnost ČR se zvláštním zaměřením na boj proti terorismu, respektive usnesení vlády 1068, o pověření členů vlády koordinační a informační funkcí vůči některým ústředním orgánům státní správy, v jejichž čele není člen vlády a vůči Bezpečnostní informační službě.

Z mezinárodně-politického hlediska je třeba zmínit skutečnost, že v průběhu roku 2006 ČR efektivně ratifikovala jak Mezinárodní úmluvu o potlačování financování terorismu, tak Mezinárodní úmluvu o potlačování činů jaderného terorismu. ČR se tak stala státem, který je stranou všech třinácti tzv. „sektorálních“ protiteroristických úmluv Organizace spojených národů.

Za aktuální priority ČR v oblasti boje proti terorismu jsou považovány následující kroky:

- Zlepšení komunikace a spolupráce mezi subjekty, zapojenými do boje proti terorismu.
- Zkvalitňování podmínek pro výkon činnosti bezpečnostních složek.
- Aktivity v oblasti ochrany obyvatelstva.
- Prevence vzniku uzavřených přistěhovaleckých komunit a radikalizace jejich členů.

Veškerá protiteroristická opatření, ke kterým je v ČR přistupováno, jsou koncipována s respektem k ochraně základních lidských práv a svobod.

... Byla navázána policejní spolupráce se zahraničními partnery, jejímž cílem je zefektivnění předávání informací. Specialisté SKPV jsou členy analytických pracovních souborů Europolu „Islamic,Terrorism“, který se věnuje problematice islámského terorismu ve vztahu k Evropské unii, a „Dolphin“, který se věnuje problematice terorismu vyjma islámského.

ČR považuje za zásadní ochranu civilní letectví. **Průběžně prováděná analýza rizik přinesla v roce 2006 několikrát poznatky o zvýšeném nebezpečí teroristického útoku, a to jak v širším evropském kontextu, tak i přímo proti českým zájmům.** Na základě těchto informací byla všemi zúčastněnými složkami přijímána zvýšená opatření. Byl vydán zákon č. 225/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů...

Zdroj: www.mvcr.cz

Příloha č. 2

Informace k problematice extremismu na území ČR v roce 2006

(- výňatek)

Úvod

Předkládaná „Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2006“ (dále jen „Informace“) navazuje na předchozí výroční zprávy zabývající se vyhodnocením situace v oblasti extremismu na území ČR. Byla zpracována Ministerstvem vnitra ČR a představuje souhrnný pohled orgánů státní správy. Na její přípravě se podíleli zástupci Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Policie ČR, resortů zahraničních věcí, spravedlnosti, obrany, školství, mládeže a tělovýchovy, kultury, práce a sociálních věcí, Nejvyššího státního zastupitelství a Rady vlády ČR pro lidská práva...

3. Nejvýznamnější aktivity státních orgánů v roce 2006

3.5 Preventivní aktivity

3.5.2 Ministerstvo kultury

Oblast církví a náboženských společností

Ministerstvo kultury v roce 2006 v rámci své agendy registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností a evidence církevních právnických osob nezaznamenalo žádné problémy s extremistickými či rasistickými projevy registrovaných či evidovaných subjektů nebo jejich představitelů. V roce 2006 nebyla registrována žádná nová církev ani náboženská společnost. Návrh na registraci podaly následující církve a náboženské společnosti: - Buddhismus Diamantové cesty linie Kagjü

- Višva Nirmala Dharma

- Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi

v Karlových Varech, ve farnosti s chrámem svatých apoštolů Petra a Pavla.

V těchto třech kauzách žádostí o registraci nebylo do konce r. 2006 ukončeno správní řízení.

V rámci registračního správního řízení Ministerstvo kultury zjišťuje informace o případných extremistických, xenofobiích, rasistických či jiných podobně nebezpečných projevech skupin ucházejících se o registraci.

K ochraně společnosti před sektami slouží zejména ustanovení § 5 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), v platném znění, které stanoví podmínky zabraňující působení nebezpečných náboženských skupin snažících se manipulovat s lidmi, vyvíjet na ně nátlak, využívat jejich slabosti a závislosti apod. **Podmínky uvedené v ustanovení § 5 jsou závazné nejen pro registrované subjekty, ale i pro náboženská společenství, která na Ministerstvu kultury registrovaná nejsou.**

Činnost neregistrovaných náboženských skupin Ministerstvo kultury nesleduje. Není oprávněno monitorovat ani činnost registrovaných církví a náboženských společností. Je však povinno reagovat na veškeré podněty, které by dokládaly jejich nebezpečnou protizákonnou činnost, a to nejprve výzvou k jejímu odstranění. Jestliže však i nadále v této činnosti církev nebo náboženská společnost pokračuje, Ministerstvo kultury zahájí řízení o zrušení její registrace...

Zdroj: www.mvcr.cz

Příloha č. 3

Zpráva o činnosti Vojenského zpravodajství za rok 2006

(- výňatek)

4. Výsledky činnosti Vojenského zpravodajství

4.2. Terorismus a extremismus

Terorismus

Přes řadu úspěchů, jichž bylo v boji proti mezinárodnímu terorismu dosaženo (např. zintenzivnění celosvětového boje proti terorismu a prohloubení mezinárodní spolupráce, částečná eroze jeho globální infrastruktury, zabránění několika konkrétním teroristickým činům), je riziko provedení dalších útoků proti západním cílům stále aktuální. Průběžně dochází k regeneraci velitelských struktur teroristických organizací, na scéně se objevují noví, mladší vůdci, zvyšuje se počet přívrženců radikální ideologie prezentované al-Kaidou, vznikají lokální infrastruktury, roste logistická podpora. Prohlubuje se rovněž nejednotnost mezi zeměmi mezinárodního společenství ohledně způsobů a metod k vykořenění tohoto jevu.

Identifikace rizik spojených s terorismem ohrožujícím bezpečnost ČR v oblasti obrany, produkce a distribuce zpravodajských informací předurčeným orgánům státní správy ČR a výměna relevantních informací se schválenými subjekty vnitrostátní a mezinárodní spolupráce tvoří hlavní podstatu organizačních prvků Vojenského zpravodajství, které byly pro tento segment zpravodajství vyčleněny. V důsledku rostoucí dynamiky vývoje v této oblasti byla během roku 2006 v rámci Vojenského zpravodajství přijata řada organizačních kroků a nastavena řada mechanismů, díky nimž se výrazně rozšířilo poznání zpravodajské situace a zrychlila schopnost orgánů Vojenského zpravodajství aktivně reagovat na vzniklé bezpečnostní hrozby.

S ohledem na objektivní nutnost ochrany informačních zdrojů, včetně zdrojů partnerských služeb, nelze veřejně prezentovat konkrétní výsledky práce Vojenského zpravodajství. Lze však uvést, že analýzy znovu potvrdily, že ČR, vzhledem ke své

geografické poloze, členství v EU a budoucímu začlenění do Schengenského prostoru, představuje a bude i nadále představovat zájmový prostor pro působení různých subjektů spojených s terorismem. V tomto ohledu byl rok 2006 pro ČR rokem přelomovým, neboť poprvé čelila přímé hrozbě teroristického útoku vůči objektům na svém území. Vojenské zpravodajství se jako stálý člen Společné zpravodajské skupiny aktivně podílelo i na řešení tohoto případu. Mezi významnou prioritu činností Vojenského zpravodajství rovněž patří prevence proti teroristickému napadení vojenského objektu.

V roce 2006 Vojenské zpravodajství realizovalo zpravodajská opatření, jejichž cílem byla eliminace potencionální hrozby zaměřené na vojenské objekty. Kromě minimalizace rizik v oblasti přímých teroristických útoků proti českým cílům se Vojenské zpravodajství zabývalo monitoringem možných cest případného prosakování radikální ideologie al-Kaidy do české společnosti a zpravodajsky se podílelo na prevenci budování sítí jeho logistického zabezpečení, včetně financování. V této souvislosti například Vojenské zpravodajství předalo partnerům zpravodajské poznatky týkající se záměrů nelegálních struktur logisticky podporovat teroristické elementy.

Vojenské zpravodajství taktéž zpravodajsky zabezpečovalo i ochranu příslušníků kontingentů AČR v zahraničních misích. Na základě průběžného vyhodnocování taktiky, technik a postupů používaných teroristickými a protikoaličními elementy při provádění ozbrojených útoků, byla přijímána opatření k minimalizaci možných rizik pro příslušníky AČR a jejich partnery v zahraničí. Cílem násilných akcí se mohou stát i vysocí politici a vojenští představitelé ČR během výjezdů do zahraničí, jakož i politici a vojenští představitelé cizích států, kteří konají oficiální návštěvu ČR. Vojenské zpravodajství v hodnoceném období poskytovalo příslušným orgánům relevantní informace o možných rizicích a souvisejících hrozbách napadení uvedených činitelů, na jejichž základě mohla být přijímána adekvátní opatření...

Zdroj: www.vzcr.cz

Příloha č. 4
Bezpečnostní informační služba – výroční zpráva za rok 2006
(- výňatek)

1. Zpravodajská činnost a zpravodajské poznatky

1.1 Terorismus

Během roku 2006 BIS shromažďovala a vyhodnocovala informace týkající se terorismu, respektive teroristického ohrožení České republiky.

Mezinárodní terorismus nepředstavuje hrozbu jen pro jednotlivé země, ale je hrozbou globální, neboť není vymezen geograficky ani funkčně. Nelze proti němu bojovat tradičními prostředky národními či omezené skupiny zemí. K potírání této asymetrické hrozby je třeba multidisciplinárního a integrovaného přístupu, jako je kombinace politických, ekonomických a finančních nástrojů, odpovídající využití nových technologií a efektivní organizační struktura. Aby zpravodajské a bezpečnostní služby dosáhly relativně homogenního poznání fenoménu terorismu, je nezbytně nutná jejich úzká spolupráce na mezinárodní úrovni.

V rámci takové spolupráce prověřuje BIS informace, které získává od zahraničních partnerských služeb, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství nebo Policie České republiky. Právě v rámci mezinárodní spolupráce obdržela BIS od zahraničních partnerů závažné poznatky, na jejichž základě bylo riziko teroristického útoku v ČR, respektive v Praze, vyhodnoceno jako reálné. Ve spolupráci se všemi bezpečnostními složkami ČR byla přijata nezbytná bezpečnostní opatření.

Hrozba teroristického útoku v Praze v září a říjnu 2006

V Praze byla na přelomu měsíce září a října 2006 zvýšena bezpečnostní opatření v důsledku důvěryhodných informací, které české zpravodajské služby získaly ze zpravodajské součinnosti se zahraničními partnery. Vlastní konkrétní údaje, které by tuto hrozbu blíže

specifikovaly, naše služby neměly. Hrozba teroristického útoku se týkala židovských, resp. izraelských cílů v Praze, a to zejména po dobu konání židovských svátků, kdy přijíždí a soustřeďuje se v židovském historickém centru města značné množství turistů z Izraele i odjinud. Situaci společně vyhodnotily všechny bezpečnostní složky a předložily návrh preventivních opatření. Byla přijata strategie otevřeného postupu proti možným útočníkům a byla informována veřejnost. Přestože k útoku na podzim 2006 nedošlo, přetrvávají rizika jiného možného teroristického útoku v budoucnosti.

Komunita osob pocházejících ze zemí Blízkého východu a severní Afriky v ČR

V souvislosti s vyhodnocováním hrozeb plynoucích z mezinárodního terorismu věnovala BIS mimo jiné pozornost i projevům komunity osob pocházejících zejména ze zemí Blízkého a Středního východu, severní Afriky nebo dalších muslimských zemí. Tuto komunitu tvoří přibližně 8 000 osob.

Během roku 2006 nezaznamenala BIS v české muslimské komunitě žádné výrazné projevy radikalizace či výzvy k násilí. Muslimská komunita se snaží žít v souladu s českou nemuslimskou společností a má zájem o dialog. Její představitelé se snažili seznámit většinovou společnost s islámem a jeho hodnotovým systémem s důrazem na nenásilný charakter tohoto náboženství.

Z hlediska islámského radikalismu a terorismu mohou představovat hrozbu spíše ty osoby, které přicestují do ČR ze zahraničí s cílem podpory, organizace nebo realizace teroristického činu.

Česká média několikrát otevřela veřejnou diskusi na téma islámu. Některé příspěvky do této diskuse automaticky propojovaly terorismus a muslimy. Představitelé komunity však hodnotí takové informace jako zkreslené a namířené proti islámu. Příkladem jejich odmítavé reakce na podobné projevy bylo poklidné předání protestního dopisu zástupcům velvyslanectví Dánska, v němž čeští muslimové nesouhlasně reagovali na karikatury proroka Muhammada.

Významné události roku 2006, jako konflikt na Blízkém východě, zmařené teroristické útoky na londýnském letišti a nezdařený atentát proti příměstským vlakům ve Spolkové republice Německo čeští muslimové pozorně sledovali, podobně jako události v Iráku, nicméně tyto události v komunitě nevyvolaly výraznou reakci.

Část muslimů žijících v ČR zorganizovala v reakci na izraelsko-libanonský konflikt v srpnu 2006 několik poklidných demonstrací na podporu Libanonu.

Čeští muslimové udržují také kontakty s představiteli muslimů v zahraničí. O některých zahraničních muslimech, kteří přijíždějí do ČR, víme, že vyznávali fundamentální výklad islámu, u nás však obvykle vystupovali umírněně, bez extrémních projevů.

Bezpečnostní informační služba však zaznamenala na území ČR případy organizované nelegální migrace spojené se získáváním nelegálních víz do ČR pro irácké občany. V tomto případě nelze vyloučit vazby migrantů na minulý režim S. Husajna a tedy i vazby na současné aktéry ozbrojených útoků v Iráku.

Podle poznatků BIS mohou být k organizaci nelegální migrace Iráčanů do zemí EU zneužity i podnikatelské, obchodní a kulturní akce pořádané pod záštitou krajanských organizací, jejichž předmětem činnosti je rozvoj mezinárodních aktivit.

Ochrana RFE/RL

Vzhledem k tomu, že RFE/RL vysílá také do Iráku a Afghánistánu, je islámskými extremisty vnímáno jako symbol USA a Západu. Budovu RFE/RL lze tudíž nadále považovat za jeden z potenciálních cílů extremistických islamistických uskupení operujících v Evropě.

V souvislosti s vývojem v krizových oblastech Blízkého a Středního východu a s působením islámských teroristů v Evropě prověřovala BIS informace signalizující možné ohrožení objektu a zaměstnanců RFE/RL. Na základě dostupných informací však BIS nezaznamenala žádnou přímou bezpečnostní hrozbu pro RFE/RL.

Působení zpravodajských služeb států podezřelých z podpory terorismu

BIS vnímá jako možné bezpečnostní riziko na území ČR působení zpravodajských služeb států podporujících terorismus. Na oficiálním seznamu států podporujících terorismus, který sestavují USA a který je uznáván i na mezinárodní úrovni, je v současné době pět zemí (Kuba, Súdán, KLLDR, Sýrie a Írán).

Aktivity zpravodajských služeb těchto států v zahraničí, tedy i v ČR, jsou ovlivňovány jak vývojem situace na Blízkém a Středním východě a prosazováním zájmů jednotlivých zemí v této oblasti, tak i intenzivnější reakcí mezinárodního společenství vůči některým jejich aktivitám, např. tlakem na zastavení iránského jaderného programu.

Syrský režim je obviňován z podpory terorismu vzhledem k vazbám svých zpravodajských služeb na představitele palestinských skupin uvedených na seznamu teroristických organizací, na organizátory bombových útoků v Libanonu a na osoby organizující přechod syrsko-irácké hranice s cílem účasti na ozbrojeném konfliktu v Iráku. Na druhou stranu syrské bezpečnostní složky vyšetřovaly několik připravovaných i uskutečněných teroristických útoků v Sýrii. Není doposud zcela jasné, zda se skutečně radikalizují syrští sunnitští fundamentalisté, nebo zda se jedná pouze o zpravodajskými službami kontrolované aktivity s cílem získat přízeň mezinárodního společenství.

Zdroj: www.bis.cz

Příloha č. 5
Integrační proces muslimů v České republice
(- výňatek)

...Co je o muslimech žijících v České republice známo? Muslimové přitahují pozornost české společnosti, a to zejména díky událostem, které se odehrávají mimo Českou republiku. Během procesu registrace se objevovaly argumenty proti oficiálnímu zřízení muslimských organizací. Mezi nimi byly takové, že islám nebyl a není součástí historického a kulturního kontextu, a že je neslučitelný se západním pojetím demokracie a lidských práv. Výstavba a pokusy o zřizování mešit se setkávaly s odporem místního obyvatelstva, ale také některých křesťanských církví...

...Komunita muslimů prošla od roku 1990 fází etablování na veřejnosti a ustavením vlastních organizací. Zastřešující organizací se stalo Ústředí muslimských obcí v ČR, které je ostatními organizacemi uznáváno za autoritu. Mezi zástupci organizací figurují cizinci i čeští konvertité. **Odhady počtu praktikujících muslimů se pohybují kolem 600 osob, přičemž asi desetinu tvoří čeští konvertité** (Bečka, Migrující muslimové se v České republice trvale usazují, a proto se dá očekávat, že se islám stane nedílnou součástí života české společnosti. Zde narážíme na jedno „ale“ – budou muslimové součástí společnosti nebo budou žít někde na okraji v jejím stínu?..

...O životě muslimů v České republice toho není příliš mnoho známo, o islámu si nemyslí nic dobrého tři čtvrtiny Čechů, šedesát procent z něj má strach. Povědomí o islámu a jeho reáliích je velmi malé. Veřejné mínění o muslimech se utváří pod vlivem médií, která produkují stereotypní obraz islámu. Vzhledem k absenci historické zkušenosti s islámem nemůžeme být překvapeni, že mediální obraz představuje muslimy jako cizince, zdůrazňuje jejich odlišnost a vnímá je především jako nositele potenciální hrozby (Křížková, 2006)...

...Islám je univerzalistické náboženství, které má své stoupence nejen v zemích, odkud vzešel, ale i v Evropě, Africe, Severní a Jižní Americe. Převládá na Středním Východě, v Malé

Asii, v kavkazské oblasti, na severu indického subkontinentu, v jižní Asii a Indonésii, severní a východní Africe. Muslimů je na světě 1,2 miliardy a tvoří téměř pětinu lidstva. Svou univerzalitou islám snadno překračuje hranice národních států a tím, že zahrnuje velmi různorodé státy, národy a etnika, je utvářen mnohými nearabskými prvky...

...Geopolitické členění světa z perspektivy islámu rozlišuje *dár al-islám* (dům islámu) od *dár al-harb* (dům války). Islámské právo rozlišuje území, kde platí islámské zákony, od území, které je pod nadvládou nevěřících a má být potenciálním cílem *džihádu*. Označení *dár al-harb* (dům války) nebo *dár al-kufr* dnes nahrazuje méně problematické označení *dár al-‘ahd* (dům dohody). V této souvislosti se objevily i názory, že by Francie s pěti miliony muslimy mohla být označena za *dár al-islám* spíše než některé málo lidnaté státečky Orientu (Islám v Evropě, 2006)...

...Univerzalita islámu je dána platností božského zákona *šarí‘a*. *Šarí‘a* je aplikována na všechny oblasti lidského života. Neodděluje od sebe zákon náboženský a světský. Určuje správný způsob chování a obsahuje soubor norem, které jsou návodem k tomu, jak být správným muslimem. Systém pravidel zahrnuje vztah člověka k Bohu (*ibádát*), sféru sociální interakce (*mu‘ámalát*) a sféru zákazů, tresty za přestupky (*ukúbát*). Ve vztahu člověka k Bohu má zásadní význam pět povinností, které jsou označeny za pilíře islámu (*arkán ad-dín*). Jsou to základní znaky příslušnosti k islámu a tvoří je vyznání víry (*šaháda*), modlitba (*salát*), náboženská daň (*zakát*), půst v měsíci ramadánu (*sawm*) a pouť do Mekky (*hadždž*). Někdy je do souboru ještě řazen *džihád*, svatý boj...

...Islamismus reaguje na modernitu – na masivní urbanizaci, zajištění přístupu ke vzdělání, medializaci, vědu a techniku a další modernizační procesy. Je prodlouženou rukou modernistického fundamentalismu, který se pokusil ospravedlnit projekt modernizace prostřednictvím výzvy k návratu k předkům. **Islamismus vyvažuje někdy až nekritické přejímání západního způsobu života a hodnot elitami zemí, které se časem zdiskreditovaly.** Je emancipační odezvou na kulturní odcizení a potřebou vyrovnat se s kolonizací, dekolonizací a nadvládou Západu v posledních dvou staletích...

...Reformní a revoluční modernizátoři nedosáhli uspokojivých výsledků. Namísto slibovaného blahobytu se některé muslimské země potýkají s úplatkářstvím, klientelismem, sociálními a ekonomickými problémy a autokratickým řízením států. Reakcí na modernitu je nespočetně a nabyly mnohých podob. Jedna z nich však poutá největší pozornost západních společností – jedná se o radikální islamismus, který sleduje naplnění souladu života se zákonem a „původním ideálem“...

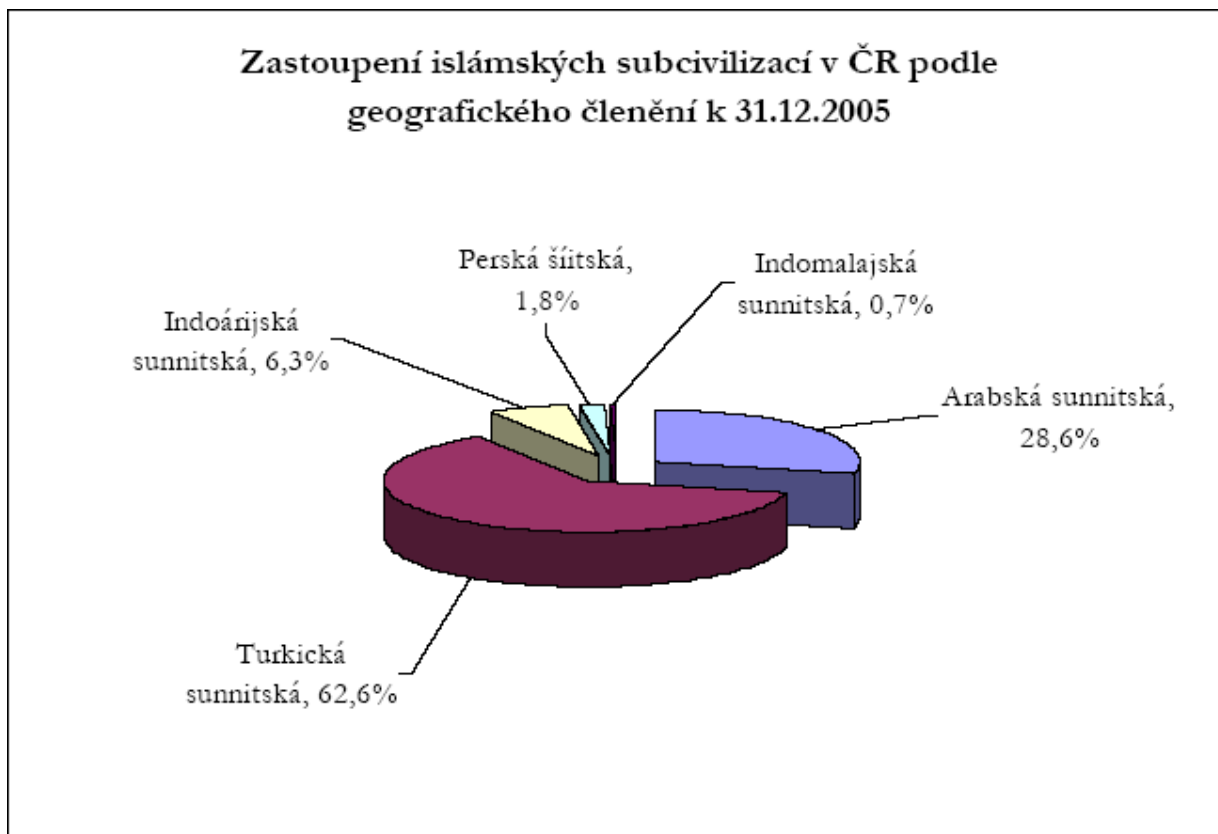
...Islám je přítomen v řadě evropských zemí, zejména v Belgii, Dánsku, Francii, Finsku, Itálii, Irsku, Lucembursku, Holandsku, Německu, Portugalsku, Rakousku, Řecku, Velké Británii, Španělsku a Švédsku. Odhady počtu muslimů v Evropě se pohybují v rozmezí 11 – 15 milionů muslimů. Nejvíce muslimů je ve Francii (kolem 5 milionů), v Německu (kolem 3 milionů) a Velké Británii (kolem 1,5 milionů). Na území Ruské federace se hovoří až o 21 milionech. V přepočtu podle zastoupení muslimů v jednotlivých evropských zemích na předním místě nalézáme Bulharsko, Francii, Nizozemí, Švýcarsko, Německo, Rakousko, Řecko, Belgii, Švédsko, Dánsko a Velkou Británii. Islám se stal součástí každodenního života evropských zemí. Západní společnosti hledají vhodné formy soužití s muslimy, aby nedošlo k závažným společenským problémům, za nimiž je potřeba hledat ohrožení sociální soudržnosti. V tomto ohledu mohou nastat dvě alternativy soužití - buď se muslimové uzavřou do ghett nebo se budou integrovat...

...Druhou alternativu reprezentuje tzv. euroislám, který má být integrovaný do evropské společnosti, sdílet hlavní hodnoty společně se západními společnostmi a akceptovat individuální lidská práva...

...Po započtení poměrného zastoupení jsme zjistili, že by se mělo v České republice nacházet 11 235 muslimů. Odhady, které uvádí počty kolem deseti tisíc, jsou tedy reálné. I přes možná zkreslení jsme získali důležitou informaci ohledně procentuálního zastoupení jednotlivých subcivilizací, což nám pomohlo při výběru konverzačních partnerů.

Z tabulky je zřejmé, že tři pětiny muslimů v Česku pochází ze subcivilizace turkické sunnitské (62,6 %). Více než čtvrtina muslimů pochází ze subcivilizace arabské sunnitské

(28,6 %). Z toho je více než polovina muslimů z afrického kontinentu (16 %). Zbývající tři subcivilizace jsou zastoupeny okrajově – indoárijská sunnitská z 6,3 %, perská šíitská z 1,8 % a indomalajská sunnitská z 0,7 %.

Muslimové pochází z celkem 78 zemí. Nejvíce muslimů pochází ze zemí, které jsou součástí turkické sunnitské subcivilizace. V České republice neexistuje národnost, která by mezi ostatními dominovala, tak jak je tomu v některých západoevropských zemích. V rámci svých subcivilizací je zastoupeno více imigrantů z Iráku, Jemenu, Sýrie, Egypta, Libye, Tuniska, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, zemí bývalého Sovětského svazu, Makedonie, Srbska (Kosovo), Turecka, Afghánistánu a Pákistánu. Z hlediska genderu můžeme tvrdit, že přibližně třetinu z celkového počtu tvoří muslimky. V našem výzkumu jsme se zaměřili na muslimy, kteří jsou součástí arabské a turkické subcivilizace...

Doporučení zhotovitele pro objednavatele výzkumu (Ministerstvo vnitra ČR) vycházející z výsledku výzkumu:

- 1) Do budoucna by měla být pozornost výzkumníků zaměřena na české konvertity. Konvertité jsou muslimy akceptováni a mohou sehrát roli prostředníka mezi komunitou a společností. Také mohou usnadňovat adaptační proces nově příchozích imigrantů a dbát na otevřenost komunity vůči českému prostředí. Doporučujeme české konvertity a motivy konverze více poznat a prozkoumat.
- 2) Muslimská komunita je značně heterogenní a fragmentarizovaná. Pokud chtějí české státní orgány navázat s muslimskou komunitou nějakou formu komunikace, tak by vedle představitelů ustavených organizací mělo také přizvat i zástupce jiných etnik z muslimských zemí.
- 3) Vzhledem k obtížím se začleňováním muslimů do společnosti v mnohých evropských zemích doporučujeme, aby české státní orgány monitorovalo dění v komunitě prostřednictvím opakovaných a dlouhodobě zaměřených výzkumů.
- 4) Reflektujeme zájem muslimů o vzdělávání druhé generace. Doporučujeme využít této možnosti a vzdělávání mladých muslimů vhodnou formou podpořit. Jedná se o nejlepší způsob prevence islamofobie a sociální exkluze.
- 5) Komunita se bude vyrovnávat s příchodem nových imigrantů – muslimů. Nově příchozí mohou mít potíže se svým začleněním nejen do společnosti, ale i do stávající komunity.
- 6) Velmi negativně je muslimy hodnoceno působení médií. Média přispívají k šíření stereotypních obrazů o islámu a muslimech a mohou přispívat k islamofobii. Stálo by za zvážení, jakých změn lze v této oblasti ve směru k médiím dosáhnout. Případně jaké kampaně by mohly být realizovány v rámci prevence islamofobie.

- 7) Považujeme za vhodné s muslimy diskutovat vhodnost integrační politiky státu a aktivně je do procesu utváření politik sociální integrace zapojit. Někteří muslimové pocítují, že jejich úspěšné zvládnutí integrace není nijak oceňováno.
- 8) Muslimové by měli být s výsledky výzkumu seznámeni a mít příležitost je komentovat.

Zhotovitel: VeryVision, s.r.o., Dlouhá 194/3, 702 00 Ostrava – Moravská Ostrava,
veryvision@veryvision.eu

Příloha č. 6

Informace o Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů

(- výpis z webové stránky www.sekty.cz)

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů je občanským sdružením, registrovaným Ministerstvem vnitra roku 1993. Má méně než 20 členů, kteří většinou pocházejí z akademického prostředí a informace o nových náboženských hnutích potřebují ke své profesi. Činnost Společnosti spočívá na dobrovolnosti. Na základě stanov Společnost vede výbor, zvolený na členské schůzi.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů vznikla jako základna informací o nových náboženských hnutích v době, kdy tyto informace chyběly. Zmínky o nových náboženských hnutích se sice již v době jejího vzniku často objevovaly v médiích, ale neprovázela je hlubší znalost. Od počátku Společnost pořádala semináře a konference nejdříve pro své členy, ale brzy i pro veřejnost.

Postupem času Společnost shromáždila unikátní archiv. Spolu s knihovnou je částečně zpřístupněn badatelům, studentům a příp. ostatním vážným zájemcům. Postupem času se práce Společnosti rozrostla o duchovní poradenství především pro ty, kdo se novými náboženskými hnutími cítí negativně zasaženi. Poradna je spolu s knihovnou otevřena jednou týdně v odpoledních hodinách.

Adresa kanceláře Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů:

Husníkova 2075, 158 00 Praha 13 – Hůrka.

Telefon do kanceláře Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů:

257 314 646

Elektronická adresa Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů:

sekty@sekty.cz